

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КУ «МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №35
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

ЛАБОРАТОРІЯ
КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
(посібник-практикум з української мови)
номінація «Навчально-методичний посібник»

Демянчук Тетяна Олександрівна,
учитель української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист
тел. (067)409-36-38.

Рибак Ольга Віталіївна,
учитель української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії
тел. (098)074-94-81.

м. Вінниця
2018

Автори: **Демянчук Тетяна Олександрівна**, учитель української мови та літератури, **Рибак Ольга Віталіївна**, учитель української мови та літератури комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №35 Вінницької міської ради»

Демянчук Т.О., Рибак О.В. Лабораторія ключових компетентностей (посібник-практикум з української мови). Методичний посібник / Т.О. Демянчук, О.В.Рибак. – Вінниця: ММК, 2018. 100с.

Рецензенти:

Стецюк Л.І., заступник директора закладу з навчально-виховної роботи, учитель біології, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист, заслужений учитель України комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №35 Вінницької міської ради».

Яношук Л.Л., учитель української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №15 Вінницької міської ради».

Рекомендовано методичною радою
комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №35 Вінницької
міської ради»
(протокол №3 від 18.01.2018 р.)

Посібник-практикум містить завдання з усіх розділів мовознавства, передбачених шкільною програмою з української мови для 5-9 класів.

До нього ввійшли інтегровані учнівські проекти, пов'язані з народознавством, біологією, основами здоров'я, українською літературою, фізичною культурою. Основу посібника-практикуму складають різні види традиційних та інноваційних завдань, складених на основі учнівських досліджень. Завдання допоможуть урізноманітнити форми роботи на уроці, сприятимуть створенню атмосфери зацікавленості, ситуації успіху, творчого партнерства вчителя та учня.

Для вчителів-словесників, студентів-філологів вищих навчальних закладів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
7	
1.1. Розвиток ключових компетентностей як інструмент виховання і розвитку життєтворчої особистості	7
1.2. Нестандартний урок – це творча майстерня вчителя.....	7
РОЗДІЛ II. ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ «ЛАБОРАТОРІЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ».....	
10	
2.1. Лабораторна робота №1. Фонетика. Орфоепія. Орфографія.....	10
2.2. Лабораторна робота №2. Будова слова. Словотвір.....	14
2.3. Лабораторна робота №3. Лексикологія.....	17
2.4. Лабораторна робота №4. Морфологія. Іменник.....	21
2.5. Лабораторна робота №5. Морфологія. Прикметник.....	24
2.6. Лабораторна робота №6. Морфологія. Числівник. Займенник.....	28
2.7. Лабораторна робота №7. Морфологія. Дієслово. Дієслівні форми.....	31
2.8. Лабораторна робота №8. Морфологія. Прислівник.....	34
2.9. Лабораторна робота №9. Службові частини мови.....	37
2.10. Лабораторна робота №10. Синтаксис і пунктуація.....	40
2.11. Лабораторна робота №11. Словосполучення. Просте речення.....	43
2.12. Лабораторна робота №12. Однорідні члени речення.....	46
2.13. Лабораторна робота №13. Односкладні речення. Неповні речення.....	49
2.14. Лабораторна робота №14. Відокремлені члени речення.....	52
2.15. Лабораторна робота №15. Пряма мова. Діалог.....	56
ВИСНОВОК	59
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	60
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Українські школи слід перебудувати у «школи компетентностей», де дітей вчать творчо і критично мислити, шукати і застосовувати знання на практиці.

Лілія Гриневич

Сучасний навчально-виховний процес ставить перед нами ряд важливих завдань, зокрема, що «потужну державу і конкурентну економіку забезпечать згуртовані творчі люди, відповідальні громадяни, активні і підприємливі. Саме таких повинна готувати середня школа України» (Концепція Нової української школи).

Як же досягти цієї мети? Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати знання. Ще необхідно навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці.

Звичайно ж, творча, відповідальна, підприємлива особистість повинна володіти мовними компетентностями та вмінням застосовувати їх на практиці (усному й писемному мовленні).

Дедалі більшої популярності набувають нетрадиційні форми проведення уроку: урок-диспут, урок-лабораторія, урок-гра, урок-дослідження та інші, на яких виявляється творчість педагога і дітей, що забезпечують позитивний кінцевий процес - процес пізнання, творчості, пошукової активності, психосоціального зростання особистості, що призводить до соціальної та громадянської зрілості. На таких уроках встановлюється невимушена дружня атмосфера, формуються не тільки знання, а й загальні людські цінності, тобто відбувається поєднання ключових компетентностей, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід, що дозволяють їй обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній.

Посібник побудований на основі поєднання творчих учнівських проєктів: «Ліки на городі», «Цілющі ягоди», «Дерева-лікарі», «Лікарські трави», у яких дослідження пов'язані з народознавством, біологією, основами здоров'я, українською

літературою та використанням нетрадиційних завдань з усіх розділів мовознавчої науки, що передбачені шкільною програмою.

Посібник складається з двох розділів:

Основу посібника-практикуму складають різні види диктантів, крім традиційних – розподільних, вибіркових, відтворювальних, самодиктантів – подані й нові ефективні різновиди завдань. Також учням цікаво буде працювати, виконуючи різні інтерактивні вправи: «Абонемент на урок», «Телеміст», «Лінгвістичне інтерв'ю» та ігри: «Вкраплення», «Мовні обрахунки», «Визбирувач», «Пастка», «Метод Попелюшки», «Нескінченність», «Вірю-не вірю».

Роботу творчих лабораторій побудували на основі власного досвіду роботи в школі, досвіду проведення занять шкільного гуртка «Нашому роду нема переводу» та запозиченого досвіду інноваційної педагогічної діяльності.

Основні цілі посібника-практикуму:

- узагальнити, систематизувати знання учнів з основних розділів мовознавчої науки;
- формувати вміння практично використовувати здобуті знання;
- інтегрувати знання школярів з біології, основ здоров'я, екології, української літератури, народознавства, фізичної культури;
- збагачувати життєвий досвід, викликати інтерес до вивчення навчальних предметів;
- виховувати повагу до рідної мови, пізнавальний інтерес до живої природи довкілля, народних звичаїв та традицій.

Кожна лабораторна робота складається з розділів – дослідницьких центрів:

- I. Опорно-пошуковий.
- II. Інформаційно-дослідницький.
- III. Лікувально-дослідницький.
- IV. Пізнавально-творчий.
- V. Важливі висновки.
- VI. Домашнє завдання.

Під час виконання лабораторних робіт діти використовують здобуті знання та схеми-опори з основних розділів мовознавчої науки, отримують інформацію з

різних джерел (наукових, етнографічних, народознавчих, літературних тощо), навчаються на практиці використовувати здобуті знання через приготування ліків, страв.

Сподіваємося, що матеріали посібника-практикуму допоможуть учителям розвивати мислення та творчі здібності школярів, спонукати учнів відповідально ставитись до свого здоров'я, бути активними та підприємливими; зацікавлять дітей навчальними дисциплінами, виховуватимуть любов до рідного слова.

Посібник стане помічником для учнів, студентів-філологів, учителів-словесників, що прагнуть поглибити свої знання з рідної мови.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1.1. Розвиток ключових компетентностей як інструмент виховання і розвитку життєтворчої особистості

Вимоги сучасності до якості знань учнів, орієнтація навчального процесу на вироблення в молодій людині вміння на основі здобутих знань самостійно аналізувати процеси, користуватися набутими знаннями впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх спонукають нас, учителів, шукати такі форми й методи роботи, які допомогли б будувати навчальний процес на основі активної пізнавальної діяльності та формування ключових компетентностей школярів, серед яких пріоритетною є мовна компетентність. Основна мета якої полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно, доцільно користуватися засобами української мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетентності. Зазначена мета ставить перед учителями української мови та літератури завдання створення необхідних умов для здійснення навчальної, розвивальної та виховної функцій освітнього змісту навчального предмета.

Завдання вчителя-словесника:

ознайомити учнів із лінгвістичною системою як основою для формування мовних умінь і навичок: орфографічних, граматичних, лексичних, орфоепічних, стилістичних, які сприяють виробленню в школярів компетентності виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях, сприяє вихованню випускника, здатного до професійного самовизначення.

1.2. Нестандартний урок – це творча майстерня вчителя

На відміну від звичайного уроку, мета якого оволодіння знаннями, вміннями та навичками, нетрадиційні заняття спрямовані на повніше врахування вікових особливостей, інтересів, нахилів, здібностей кожного учня, які здійснюються через:

- організацію нестандартних завдань, запитань;
- нетрадиційні форми повторення;
- закріплення чи перевірку вивченого матеріалу;
- створення атмосфери зацікавленості.

Саме тому, враховуючи і завдання Нової української школи, і вимоги до проведення нестандартних уроків, був створений посібник-практикум у формі лабораторних робіт, які об'єднали повторення та узагальнення розділів мовознавчої науки, передбачених шкільною програмою, та використання нетрадиційних, інтерактивних завдань. Родзинкою практикуму є інтегрований матеріал з народознавства, біології, української літератури, основ здоров'я, фізичної культури, що становить основу творчих учнівських проектів: «Ліки на городі», «Цілющі ягоди», «Дерева-лікарі», «Лікарські трави».

Мета учнівських проектів:

- ознайомитись зі світом овочів, ягідних кущових рослин, дерев-лікарів, лікарськими травами;
- закріпити та розширити знання про цінність городніх культур, цілющі якості кущових рослин, збагатити знання про назви лікарських трав, лікувальні властивості дерев;
- розвивати зв'язне мовлення, збагачувати словниковий запас;
- виховувати інтерес до природи, вміння правильно користуватися її дарами;
- викликати інтерес до фольклорних та авторських літературних творів;
- формувати вміння практично використовувати отримані знання, сприяти розвитку пошуково-дослідницької діяльності та розвивати пізнавальні здібності школярів.

На основі інтегрованого матеріалу учнівських проектів та інноваційних методів навчання української мови була вибудована структура лабораторного практикуму.

Структура лабораторного практикуму

Назви проектів	Тематика лабораторних робіт	Об'єкти дослідження
«Ліки на городі»	1. Лабораторна робота №1 Фонетика. Орфоепія. Орфографія.	Картопля
	2. Лабораторна робота №2 Будова слова. Словотвір.	Капуста
	3. Лабораторна робота №3 Лексикологія.	Гарбуз
	4. Лабораторна робота №4 Морфологія. Іменник.	Соняшник
«Цілющі ягоди»	3. Лабораторна робота №5 Морфологія. Прикметник.	Калина
	4. Лабораторна робота №6 Морфологія. Числівник. Займенник.	Бузина
	5. Лабораторна робота №7 Морфологія. Дієслово. Дієслівні форми.	Шипшина
	6. Лабораторна робота №8 Морфологія. Прислівник.	Малина
«Дерева – лікарі»	1. Лабораторна робота №9 Службові частини мови.	Верба
	2. Лабораторна робота №10 Синтаксис і пунктуація.	Береза
	3. Лабораторна робота №11 Словосполучення. Просте речення.	Липа
	4. Лабораторна робота №12 Однорідні члени речення.	Горобина
«Лікарські трави»	1. Лабораторна робота №13 Односкладні речення. Неповні речення.	Кульбаба
	2. Лабораторна робота №14 Відокремлені члени речення.	Барвінок
	3. Лабораторна робота №15 Пряма мова. Діалог.	Ромашка

РОЗДІЛ II. ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ «ЛАБОРАТОРІЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ»

2.1. Лабораторна робота №1

Тема. Фонетика. Орфоепія. Орфографія

Мета:

- узагальнити й систематизувати знання учнів з розділів «Фонетика». «Орфоепія». «Орфографія»;
- удосконалити вміння, навички учнів практично використовувати знання з розділів;
- ознайомити учнів з цілющими властивостями овочів, зокрема картоплі;
- розвивати усне й писемне мовлення;
- виховувати інтерес до природи.

Обладнання: схеми-опори, картки із завданнями (для індивідуальної та групової роботи), мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Ліки на городі. Картопля».

Хід роботи

I. Опорно-пошуковий центр

1. Лінгвістичне інтерв'ю

- Правильне написання за правилами або за традицією називається ...
- Випадання одного зі звуків називається ...
- Одним із засобів уникнення збігу голосних і приголосних є ...
- Апостроф ставлять перед буквами ...
- М'якість приголосних на письмі передається за допомогою букв ...
- Наближення у звучанні одного приголосного звука до іншого називається ...

Звірити свої міркування зі схемою-опорою (див. додаток 1.1)

2. Рецепт-загадка

Завдання: *намалювати двоповерховий будинок, на першому поверсі «поселити»*

глухі приголосні, а на другому дзвінкі. Якщо приголосний не має пари, нехай «квартира» над чи під залишається порожньою.

І печуть мене і варять,

Як їдять мене, то хвалять,

Бо я добра і смачна.

Хто ж я, діточки, така? (Картопля)

3. Очікування « Кулінарна книга»

На листочках - стікерах учні записують очікування від заняття, розміщують на плакаті у вигляді розгорнутої книги.

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Історична довідка

Диктант – вікторина

Завдання: записати текст під диктовку, вказати тип та стиль мовлення.

Скласти орфоенічний словничок використовуючи слова з тексту, у яких правопис і звучання не збігаються.

Колись, за часів сивої давнини, у нашому краї картоплі не вирощували. Її привезли з далекого краю Південної Америки, як якесь диво. Індійці з племені кечуа (народ, що жив в Південній Америці) називали її «папа». У нас ця рослина ж отримала іншу назву «картопля». Квітками картоплі панянки прикрашали свої капелюшки та одяг. Тоді люди навіть і не знали, що картоплю можна їсти.

2. Енциклопедична довідка

Вибірково - відтворювальний диктант

Завдання: виписати з тексту слова з орфограмою «Правопис літери м'який знак», за виписаними словами відтворити текст (див. додаток 1.2).

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Лінгвістична гра «Мовні обрахунки»

Завдання: розподілити слова з тексту в три колонки: 1 – з наголосом на першому складі; 2 – з наголосом на другому складі; 3 – з наголосом на третьому складі.

Картопля - це справжня вітамінна комора. Вона тривалий час не втрачає поживних речовин та вітамінів. Варені бульби картоплі мають сечогінну і ніжну послаблювальну дію, а ще їх використовують для лікування органів дихання при простудах. Вичавленим соком знижують високу кислотність шлунку, поліпшують роботу кишечника, лікують виразку. У народній медицині картоплю використовують як засіб проти опіків.

Лінгвістична гра «Німий диктант»

Завдання: *учитель показує на карті області України, учні записують назви областей, на території яких вирощують картоплю, утворюють іменники на -ина за зразком: Київська – Київщина, Вінницька – Вінниччина.*

IV. Пізнавально - творчий центр

1. З народних джерел

Вільний диктант

Завдання: *прослухати речення, відтворити їх по пам'яті; іменники ч.р. II відміни поставити у Р.в однини (див. додаток 1.3).*

Дубль-диктант

Завдання: *дібрати приклади власних скоромовок.*

Скоромовка

➤ Пік біля кіп картоплю Прокіп.

Бінарний диктант

Завдання: *дати визначення загадки як літературного жанру, зробити фонетичний розбір виділених слів.*

Загадки

- Під землею птиця кубло звила і яєць нанесла.
- Я росла в темній темниці, як зросла - взяли в світлиці.

3. Поетична скарбничка

М. Рильський «Коли копають картоплю ...»

Вибірковий диктант

Завдання: *виписати із поезії слова у дві колонки: 1- уподібнення відбувається, 2- уподібнення не відбувається (див. додаток 1.4).*

V. Очікування «Кулінарна книга»

- Чи здійснились ваші очікування?

Учні розміщують стікери на плакаті, роблять висновок, наскільки збільшився обсяг «Кулінарної книги».

VI. Домашнє завдання

Записати власні рецепти приготування печеної картоплі, пояснити вивчені орфограми.

2.2.Лабораторна робота №2

Тема. Будова слова. Словотвір

Мета:

- узагальнити й систематизувати отримані знання учнів із теми «Будова слова. Словотвір»;
- удосконалювати вміння й навички логічно мислити, порівнювати, узагальнювати, робити висновки;
- ознайомити учнів з цілющими властивостями капусти;
- розвивати пізнавальну діяльність;
- виховувати інтерес до народної медицини.

Обладнання: схеми-опори, картки із завданнями (для індивідуальної та групової роботи), мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Ліки на городі. Капуста».

Хід роботи

I. . Опорно-пошуковий центр

1. Інтерактивна вправа «Абонемент на урок»

1. З яких значущих частин складається слово?
2. Яка частина слова називається основою?
3. Яку роль виконує закінчення?
4. Які частини слова є значущими?
5. Чим відрізняються форми того самого слова від спільнокореневих слів?
6. За допомогою яких частин слова можуть утворюватися нові слова?
7. Назвіть основні способи словотвору.

Звірити свої міркування зі схемою-опорою (див. додаток 2.1)

2. Рецепт – загадка

Графічний диктант

Завдання: *намалювати схеми будови повнозначних слів.*

Сидить баба на грядках,

Вся закутана в хустках. (Капуста)

3. Очікування «Рецепти здоров'я»

Школярі об'єднуються в групи, на стікерах визначають свої очікування і розміщують на плакаті у вигляді записника «Рецепти здоров'я».

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Історична довідка

Диктант із завданням: *виписати слова, у яких є префікс, розібрати ці слова за будовою (див. додаток 2.2).*

2. Енциклопедична довідка

Творчий диктант

Завдання: *визначити спосіб творення опорних слів: дворічна, тисячоліття, світлолюбива, холодостійка, темно-коричневий; розібрати за будовою.*

Записати за опорними словами енциклопедичну довідку про капусту (орієнтовний текст див. додаток 2.3).

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Ситуативне завдання: *уявити ситуацію: вам треба виступити перед однокласниками на тему «Лікувальні властивості капусти», яким стилем мовлення будете користуватися? Скласти виступ, користуючись наведеним початком і словами з довідки (уживайте слова, утворені різними способами).*

Найщедріший і найцінніший подарунок осені - капуста. Вона джерело вітамінів А, В, С, Р, К, мінеральних речовин, глюкози, органічних кислот.

Довідка: *капустяний, відхаркуючий, протизапальний, подрібнений, сирий, профілактичний, атеросклероз, висівки, авітаміноз.*

2. Виготовлення ліків

Зоровий диктант із завданням: *дібрати до виділених дієслів спільнокореневі іменники, утворені суфіксальним способом. Записати їх. Сформулювати правило подовження приголосних в іменниках.*

Ми з вами будемо виготовляти ліки проти кашлю для хворих на бронхіт. Для цього беремо вимите листя капусти, дрібномо і складаємо у ступку. Товчемо

макогоном до однорідної маси. Отриману кашоподібну суміш висипаємо на марлю і віджимаємо сік в склянку. В отриманий сік додаємо чайну ложечку цукру, помішуємо до повного розчинення цукру. Ось і все, чудодійні ліки готові.

IV. Пізнавально-творчий центр

1. З народних джерел

Лінгвістична гра «Принцип Попелюшки»

Завдання: *посортувати слова у дві колонки: першу – з префіксами, другу – суфіксами. Пояснити, яку роль в тексті відіграють слова із зменшено-пестливими суфіксами.*

Приказки

- Біг як заєць із капусти.
- Змішав як горіх з капустою.
- Унадився як заєць у капусту.

Загадки

- Хто голівоньку свою влітку накриває,
Аж по двадцять п'ять хустин на голівці має.
- На нозі стоїть одній - сто сорочечок на ній.

2. Поетична скарбничка

Тамара Коломієць «Поливалко-поливальнице ...» (див. додаток 2.4)

Гра «Пастка»

Завдання: *вставити в поетичних рядках пропущені літери.*

V. Очікування «Рецепти здоров'я»

- Чи справдились ваші очікування? Учні розміщують стікери на плакаті, роблять висновок, наскільки збільшився обсяг записника «Рецепти здоров'я».

VI. Домашнє завдання

Об'єднатися в групи, записати рецепти приготування страви з капусти, визначити спосіб творення самостійних частин мови.

2.3. Лабораторна робота №3

Тема. Лексикологія

Мета:

- закріпити здобуті знання про лексику української мови;
- удосконалювати вміння та навички учнів уживати різні групи слів в усному та писемному мовленні;
- ознайомити з лікувальними властивостями гарбуза;
- сприяти розвиткові пізнавальних процесів;
- виховувати інтерес до живої природи довкілля.

Обладнання: схеми-опори, картки із завданнями (для індивідуальної та групової роботи), мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Ліки на городі. Гарбуз».

Хід роботи

I. Опорно-пошуковий центр

1. Телеміст

1. Що вивчає лексикологія?
2. Лексичне значення слова – це ...
3. На які групи поділяються слова за значенням?
4. На які групи поділяються слова за походженням?
5. На які групи поділяються слова за вживанням?
6. На які групи поділяються слова за емоційним забарвленням?
7. На які групи поділяються слова щодо активності чи пасивності

використання?

Звірити свої міркування зі схемою-опорою (див. додаток 3.1)

2. Рецепт – загадка

Лінгвістична задача

Завдання: уважно прочитати загадку, яку лексичну тему вона ілюструє?

Сформулювати питання, які б підтверджували приклад. Визначити лексичне

значення вживаних слів у загадці. Які з них називають: а) предмет; б) дію; в) ознаку?

Жовтобокий карапуз йшов городом тай загруз,

Бо насіння стільки має, що аж боки розпирає. (Гарбуз)

3. Очікування «Запрошуємо до столу»

На стікерах школярі визначають свої очікування, наскільки ґрунтовно вони засвоїли матеріал, на плакаті у вигляді столу розміщують стікери на певному рівні.

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Історична довідка

Творчий диктант

Завдання: здійснити уявну мандрівку на батьківщину своїх дідусів та бабусь. Як у їхній місцевості називають гарбуза, картоплю, огірок, лопату, соняшник, граблі, помідор? Які ще цікаві з погляду лексики мовні особливості ви помітили? Кожне слово записати фонетичною транскрипцією (див. додаток 3.2).

2. Енциклопедична довідка

Вибірково - розподільний диктант

Завдання: у першу колонку виписати загальноживані слова, у другу – слова-терміни. З'ясувати значення незрозумілих слів-термінів за тлумачним словником (див. додаток 3.3).

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Диктант із завданням

Завдання: прослухати текст, люди, якої спеціальності використовують наявні у тексті слова-професіоналізми? Розпитати своїх батьків про їхню професію. Скласти словничок «Професіоналізми моєї мами (тата)», розкрити лексичне значення цих слів.

Завдяки підвищеному вмісту солей калію, гарбуз є добрим засобом при серечно-судинних захворюваннях, хворобах нирок, печінки, підшлункової залози і жовчного міхура, сприяє виділенню із організму холестерину. Особливо його слід вживати при шлункових захворюваннях, хворим з підвищеною кислотністю.

2. Виготовлення ліків

Рекламна пауза

Завдання: *уявіть себе працівником редакції газети, який відповідає за сторінку реклами. «Прорекламуйте» такі товари: ксерокс, принтер, сканер, флешка, жорсткий диск. Дайте усну характеристику цим словам. Наберіть рецепт виготовлення ліків на комп'ютері, збережіть інформацію на флешку, роздрукуйте на принтері та подаруйте друзям.*

Візьмемо просушене насіння гарбуза і очистимо його від шкірки (лушпиння). Насінини в сіро-зеленій оболонці перекладаємо до ступки і невеличкими порціями розітремо, додаючи поступово трішки води, щоб утворилася рідина. До цієї маси додамо для смаку мед чи варення. Отримані ліки переллємо до сухої чистої посудини. Ось і все - ліки готові!

IV. Пізнавально-творчий центр

1. З народних джерел

Лінгвістичний волейбол

Завдання: *спіймати «м'яч», скласти приказки, скоромовки, загадки зі словом гарбуз, використавши слова у переносному значенні.*

Приказка

- Круглий наче гарбуз.

Скоромовка

- На городі гарбуз загубив зелений вус.
Вже шукає півдня того вуса рідня.

Загадка

- Закотився під пліт, в борозні дрімає,
Свій смугастий живіт сонцю підставляє.

3. Поетична скарбничка

Любов Іванова «Зародили гарбузи» (див. додаток 3.4)

Антонімічна хвилинка

Завдання: *виразно прочитати поезію, з'ясувати лексичне значення виділених слів. Дібрати до них антоніми, увести їх у речення.*

V. Очікування «Запрошуємо до столу»

- Чи корисну інформацію ви отримали?
- Чи зріс ваш рівень обізнаності?

Учні переміщують стікери на плакаті-столі.

VI. Домашнє завдання

Об'єднатися в групи по чотири учні, записати рецепти приготування страви із гарбуза, «розібрати» опорні слова (один з учнів у групі розпочинає ланцюжок, склавши речення зі «своїм» словом. Найцікавіший рецепт визначить голосування.

Опорні слова: половина, середній, гарбуз, молоко, ложка, вершковий, масло, обчистити, шкірка, нарізати, кусочки, скласти, каструля, накрити, відцідити.

2.4. Лабораторна робота №4

Тема. Морфологія. Іменник

Мета:

- повторити й поглибити знання учнів про іменник як частину мови;
- сприяти зміцненню навичок визначення морфологічних ознак іменників;
- формувати вміння знаходити іменники
- в текстах, визначати їх роль у текстах;
- ознайомити дітей з лікувальними властивостями соняшника;
- розвивати пізнавальну діяльність, увагу, мислення;
- збагачувати словниковий запас;
- виховувати любов до природи.

Обладнання: схеми-опори, картки із завданнями (для індивідуальної та групової роботи), мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Ліки на городі. Соняшник».

Хід роботи

I. Опорно-пошуковий центр

1. Лінгвістичне інтерв'ю

1. До яких частин мови (самостійних чи службових) належать іменники?
2. Що означає іменник? На які питання відповідає?
3. Чи є іменник змінюваною частиною мови?
4. За чим змінюються іменник? Скільки має родів, відмін, відмінків?
5. Яку синтаксичну роль у реченні виконує іменник?

Звірити свої міркування зі схемою-опорою (див. додаток 4.1)

2. Рецепт-загадка

Завдання: *відгадайте загадку, до якої частини мови належить слово-відгадка?*

Скласти візитівку про частину мови іменник.

На сонечко я схожий

І сонечко люблю
 До нього повертаю
 Голівоньку свою. **(Соняшник)**

3. Очікування «Соняшник»

Учні на стікерах пишуть і пояснюють свої очікування від заняття, стікери розміщують у нижній частині плаката у вигляді соняшника.

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Історична довідка

Лінгвістична гра «Аукціон»

Завдання: *почергово назвати іменники власної назви та загальної, пояснити правопис іменників власної назви*

Батьківщина соняшника - Південна Америка, Мексика. У Європу завезли його іспанці в 1510 році. Пізніше рослину почали культивувати, як декоративну, красиву золотисту велетенську ромашку. Ботаніки називають соняшник квіткою сонця. До нас його завіз цар Петро.

2. Енциклопедична довідка

Граматичний дубль-диктант

Завдання: *визначити відміну та відмінок кожного іменника в тексті (див. додаток 4.2).*

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Лінгвістична задача

Завдання: *дослідити, чи правильно узгоджено іменник з іншими частинами мови? Виправити помилки. Аргументувати, записати правильно.*

Зараз соняшник — **основний олійний** рослина в нашій країні. В насінні соняшника майже **52 відсотка** жирного масла. Є в ньому білки, вуглеводи, дубильні речовини, органічні **кислота**. Соняшникова олія має не тільки високі харчові якості, але й лікувальні. Олія сприяє виведенню з **організма холестерина**, запобігає відкладанню його в **судині**. Соняшникова олія, відповідно, **мав** антисклеротичну дію.

2. Виготовлення ліків

Кросвордний диктант із граматичним завданням

Завдання: *на місці крапок запишіть потрібні слова, узгодьте їх із прикметниками та введіть у складні речення.*

Хоч я весело сміюся, не гуляю, не лінюю,

А під сонечком я млію збити, щоб могли... (олію).

Ну а їй дадуть вже лад - зроблять з неї... (шоколад).

Облизнулись ви? Та ну? Тоді ще назву... (халву).

А щоб сонце в дім зайшло - роблять люди з мене... (скло).

Це не весь іще мій скарб, бо в мені ще сотні... (фарб).

IV. Пізнавально-творчий центр

1. З народних джерел

Фізкультхвилинка

Завдання: *якщо у реченнях є граматична*

помилка, затупотіть ногами, якщо ні –

заплодуйте. Визначте синтаксичну роль іменників у прислів'ях, приказках та загадках (див. додаток 4.3).

3. Поетична скарбничка (див. додаток 4.4)

Гра «Інтерв'ю»

Завдання: *поставте прізвища авторів віршів про соняшник: М. А.*

Пономаренко, О. Ю. Орач, І. П. Січовик, А.С. Камінчук, В.П. Бойченко у Р.в., Д.в., Кл.ф.. Запишіть питання, які б хотіли задати кожному з них. Запишіть очікувану відповідь.

V. Очікування «Соняшник»

- Чи сподобалось вам заняття? Чи справдились ваші очікування?

Учні переміщують стікери у вигляді пелюсток соняшника у верхню частину квітки.

VI. Домашнє завдання

Скласти казку про соняшник, зробити морфологічний розбір іменників.

2.5. Лабораторна робота №5

Тема. Морфологія. Прикметник

Мета:

- систематизувати та закріпити вивчене про прикметник як частину мови, про ознаки, за якими вона характеризується (морфологічні ознаки, синтаксичну роль, лексичне значення);
- удосконалювати вміння написання прикметників;
- ознайомити дітей із цілющими властивостями калини;
- сприяти розвитку пізнавальних процесів;
- розвивати словниковий запас;
- виховувати любов до природи.

Обладнання: схеми-опори, картки із завданнями (для індивідуальної та групової роботи), мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Цілющі ягоди. Калина».

Хід роботи

I. Опорно-пошуковий центр

1. Телеміст

1. Які граматичні ознаки має прикметник?
2. Найчастіше яким членом речення виступає прикметник?
3. У якому роді, числі та відмінку вживають прикметник?
4. Прикметники поділяються на ... ?
5. У яку частину мови можуть переходити прикметники?
6. Які ступені порівняння мають якісні прикметники?

Звірити свої міркування зі схемою-опорою (див. додаток 5.1)

2. Очікування «П'ять журналістських запитань: Що? Де? Коли? Як? Чому?»

Об'єднатися в групи, скласти запитання з теми, запропонувати товаришам дати відповіді.

3. Рецепт-загадка

І червона, й соковита,
 Та гірка вона все літо.
 Припече мороз – вона
 Стала добра й смачна. (Калина)

4. Лінгвістична гра «Знайди ключ»

Завдання: *підібрати прикметники, які характеризують калину, підкреслити першу або другу літеру, прочитати тему лабораторної роботи.*

Довідка: пізньовесняний медонос, рубінове намисто, дивовижно смачна, корисна рослина, медоносна, пагони зеленувато-сірі, тонесеньке стебельце, незвичайне суцвіття, миловидний кущ, кислуваті ягоди.

Ключ-відповідь: прикметник.

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Енциклопедична довідка

Диктант-вікторина із завданням

Завдання: *відтворити пропущені прикметники, визначити стиль і тип мовлення тексту, пояснити правопис складних прикметників, розібрати їх за будовою.*

Калина - названо по кольору ягід. Це ... кущ завтовшки 2-4 метри із ... вкритою безліччю ... тріщинок корою. ... пагони ... або жовто-бурі, голі, ... , місцями з невеличкими сочевинками. Листя 5-10 см завдовжки, 5-8 см завширшки, з клиноподібною основою. Квіти ... , білі ... , зібрані в плескаті парасолеви- дні суцвіття. Цвіте на кінці весни. Восени листя буває ..., ..., Плоди червоні, ягодоподібні, гіркі, кістянки з однією плескатою насінною, досягають на початку осені.

Калина - ... медонос. ... барвник. З її деревини виготовляють музичні інструменти. Плоди мають лікувальні властивості, які особливо добре допомагають при застуді, задусі, склерозі, туберкульозі легенів. Ягоди тонізують організм, виявляють ..., ..., ... дію. Вони корисні при неврозах, судинних спазмах, гіпертонії.

Довідка: гіллястий, сірою, маленьких, молоді, зеленувато-сірі, гладенькі,

правильні, пахучі, жовте, червоне, пурпурове, пізньовесняний, добрий, в'яжучу, сечогінну, заспокійливу.

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Рекламна пауза

Завдання: *знайти помилки в рекламі калини як лікувального засобу, записати правильно (див. додаток 5.3).*

IV. Пізнавально-творчий центр

З народних джерел

Диктант-диспут

Завдання: *виписати з легенди «Чому калина червона» (див. додаток 5.2) прикметники,*

розподіливши їх у три колонки за розрядами: якісні, відносні, присвійні. Чи всі прикметники утворюють ступені порівняння. Відповідь аргументувати.

Самодиктант

Завдання: *записати якнайбільше прислів'їв та приказок про калину з прикметниками, визначити прикметники-епітети.*

Наприклад:

- Червона калина від ста хвороб рятує.
- Пишна та красива, мов червона калина.
- Нема рідного краю без калинового гаю.
- Убралася в біле плаття, як калина в білий цвіт.

Програмовий диктант

Завдання: *поставити прикметники у потрібному відмінку, визначити групу прикметників; прикметник твердої групи – 1, м'якої - 2.*

Прикметі вір, але перевір

- Калина рано зачервоніла - на (ранній) й (лютий) зиму.
- Калина вже достигла, а листя на ній іще (зелений) - на (теплий) осінь.

Загадки

- Не дівка, а (червоний) стрічки носить.

- У вінку (зеленолистий), у (червоний) намисті,
- Видивляється у воду на свою (чарівний) вроду.
- Стоїть півень над водою з (червоний) бородою,
Хто йде - за борідку ущипне...
- Не дівка, а (червоний) намисто носить.

Відповідь: код – 2, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1

2. Поетична скарбничка

Творче завдання «Я - письменник»

Завдання: на які роздуми надихнула вас поезія М. Верещака «Калина»

(див. додаток 5.4), напишіть есе «Природа рідного краю», використовуючи прикметники.

V. Очікування «П'ять журналістських запитань: Що? Де? Коли? Як? Чому?»

- Чи зріс ваш рівень обізнаності? Чи справдились ваші очікування? Представники від кожної групи дають відповіді на журналістські запитання, прикріплюють висновки у вигляді кетягів калини.

VI. Домашнє завдання

Записати рецепт цілющого відвару з калини, використавши прикметники, два прикметники розібрати як частину мови.

2.6. Лабораторна робота №6

Тема. Числівник. Займенник

Мета:

- узагальнити, систематизувати знання учнів з теми «Числівник. Займенник»;
- удосконалювати навички визначення морфологічних ознак числівника та займенника;
- формувати вміння знаходити числівники та займенники у текстах, визначати їх роль у реченнях;
- продовжувати знайомити дітей з цілющими властивостями чорної бузини;
- виховувати любов та зацікавленість до природи рідного краю.

Обладнання: схеми-опори, картки із завданнями (для індивідуальної та групової роботи), мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Цілющі ягоди. Бузина».

Хід роботи

I. Опорно-пошуковий центр

1. Інтерактивна вправа «Абонемент на урок»

- Числівник – це частина мови, що ...
- За будовою числівники поділяються ...
- Числівники змінюються ...
- У реченні числівник виконує синтаксичну роль ...
- Займенник – це ...
- Займенники змінюються за ...
- У реченні займенник виконує синтаксичну роль ...

Звірити свої міркування з схемами-опорами (див. додаток 6.1, 6.2)

2. Рецепт-загадка

Граматична хвилинка із творчим завданням

Завдання: *розібрати за будовою слово-відгадку. Чому його так назвали?*

Ти без друзів не існуєш,
 Поважаєш та цінуєш,
 І як треба заміняєш
 І в біді не залишаєш,
 Не прикметник, не іменник,
 Звуть тебе усі ...

(Займенник)

3. Очікування «Рецепти здоров'я»

Школярі об'єднуються в групи, на стікерах визначають свої очікування і розміщують на плакаті у вигляді записника «Рецепти здоров'я».

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Енциклопедична довідка

Граматичний дубль-диктант

Завдання: *записати числівники словами, узгодити числівники з іменниками (див. додаток 6.3).*

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

«Бузиновий» диктант-вікторина

Завдання: *записати речення, використовуючи займенники; увести узагальнюючі слова, у ролі яких виступали б займенники (див. додаток 6.4).*

2. Виготовлення ліків

Лінгвістична гра «Аукціон»

Завдання: *найвищий бал отримає той, хто перший відтворить «сховані» числівники.*

Візьмемо (з розрахунку на ... дитину) в запарник ... чайних ложки сухих квітів бузини, заліємо ... окропом. Дамо настоятися ... хвилин, розіллємо по чашках, додамо за смаком меду. Щоб напій мав красивий фіолетово-червоний колір можна до запарника додати ... столових ложки сухих ягід бузини. Напій готовий.

3. Народна скарбничка

Диктант із завданням

Завдання: *в легенді «Бузок і бузина» (див. додаток 6.5) виправити помилки, пов'язані зі вживанням займенників, визначити розряд та синтаксичну роль займенників у реченні.*

Диктант – диспут

Завдання: *двоє учнів заперечалися, один з них стверджував, що у реченні «Оту зернину, що приніс бузьок, посадив старий біля самої хати, а ту, що принесла бузьчиха - над кручею», що – займенник, другий доводив – сполучник. Розсудіть школярів.*

IV. Пізнавально-творчий центр

1. Поетична скарбничка

Самодиктант

Завдання: *вивчити напам'ять поезію О.Кравцова «Бузина» (див. додаток 6.6), записати текст по пам'яті, визначити роль займенників у тексті та їх розряд.*

V. Очікування «Рецепти здоров'я»

- Чи справдились ваші очікування?

Учні розміщують стікери на плакаті, роблять висновок, наскільки збільшився обсяг записника «Рецепти здоров'я».

VI. Домашнє завдання

Поповнити свій записник новим рецептом приготування желе з бузини, використовуючи займенники та числівники, зробити їх морфологічний розбір.

2.7. Лабораторна робота №7

Тема. Морфологія. Дієслово. Дієслівні форми

Мета:

- узагальнити й систематизувати знання учнів з теми «Дієслово. Дієслівні форми»;
- розвивати вміння знаходити дієслова, дієприкметники, дієприслівники, дієприкметникові та дієприслівникові звороти у тексті;
- продовжувати знайомити дітей із цілющими властивостями шипшини;
- формувати мовленнєву, інформаційну та комунікативну компетентності;
- виховувати любов до природи.

Обладнання: схеми-опори, картки із завданнями (для індивідуальної та групової роботи), мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Цілющі ягоди. Шипшина».

Хід роботи

I. Опорно-пошуковий центр

1. Телеміст

- Що означає дієслово? На які питання відповідає?
- Яку особливість має неозначена форма дієслова?
- Форми яких часів мають дієслова?
- Дієприкметник це ... ?
- Що таке дієприкметниковий зворот?
- Від якої частини мови утворюється дієприкметник? А дієприслівник?
- Яких двох частин мови поєднує граматичні ознаки дієприслівник?

Звірити свої міркування з схемою-опорою (див. додаток 7.1)

2. Рецепт-загадка

Завдання: *виписати дієслова, змінити особові форми дієслів одного часу на форму іншого.*

Хоч колюча, та не злюча,
 Не лякайся, сміливіш!
 Зірвеш ягідку червону,
 Вип'єш чай - вернеш здоров'я. (Шипшина)

3. Очікування «Метелик»

На стікері у вигляді крил метелика кожен учень фіксує очікування від заняття і розміщує на квіти шипшини.

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Енциклопедична довідка

Диктант із завданням

Завдання: *пояснити правопис дієслів, визначити їх синтаксичну роль; виписати дієприкметники, визначити вид і час (див. додаток 7.2).*

2. Історична довідка

Лінгвістична задача

Завдання: *яке завдання ви б запропонували, маючи поданий текст?*

Запишіть запитання, виконайте завдання правильно (див. додаток 7.3).

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Завдання: *сконструйте речення, розберіть за будовою дієслова*

З використовують метою плоди квіти листя і лікувальною корінь. Шипшина багато вітамінів вміщує крім дубильних речовин. Препарати регулюючим протизапальним шипшини із тракту вітамінним і функціональну є діяльність шлунково-кишкового засобом сечогінним.

2. Виготовлення ліків

Лінгвістична гра «Втрачена інформація»

Завдання: *виписати дієслова визначити їх час, вид перехідність. За виписаними дієсловами відтворити текст, дати йому заголовок.*

Сьогодні ми будемо виготовляти ліки від застуди із плодів шипшини. Для цього візьмемо

термос. На дно посуду покладемо ягоди шипшини і заллємо їх окропом. Будемо настоювати цілу добу. А завтра покуштуємо смачний та корисний настій шипшини.

IV. Пізнавально-творчий центр

1. З народних джерел

Завдання-гра «Хто перший»

Завдання: *виписати із загадок, прислів'їв, народних прикмет (див. додаток 7.4) дієслова, форми дієслів, зробити морфологічний розбір.*

2. Поетична скарбничка

Творчий диктант

Завдання: *уявіть, що ви поет, відтворіть пропущені слова в поезії Л. Костенко (див. додаток 7.5); уявіть, що ви учитель, які ще завдання ви запропонували б однокласникам.*

V. Очікування. «Метелик»

- Чи справдились ваші очікування? На стікері - другому крилі метелика написати, що нового ви дізналися на занятті.

VI. Домашня робота

Поповнити свій записник новим рецептом приготування вітамінного напою, доповнити рецепт дієсловами теперішнього часу, що вносять у текст ці дієслова?

2.8. Лабораторна робота №8

Тема. Морфологія. Прислівник

Мета:

- повторити, закріпити й систематизувати знання про прислівник;
- удосконалювати навички правильного слововживання та написання прислівників;
- продовжити знайомити учнів із цілющими властивостями малини;
- виховувати почуття національної самосвідомості та любові до рідного краю.

Обладнання: схеми-опори, картки із завданнями (для індивідуальної та групової роботи), мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Цілющі ягоди. Малина».

Хід роботи

I. Опорно-пошуковий центр

1. Лінгвістичне інтерв'ю

- Прислівник це ...
- За значенням виділяють такі розряди прислівників: ...
- Найважливішою морфологічною ознакою прислівників є ...
- У реченні прислівники виступають ...
- Ступені порівняння можуть утворювати прислівники ...
- Через дефіс пишуть прислівники, утворені ...

Звірте свої міркування зі схемою-опорою (див. додаток 7.1)

2. Рецепт-загадка

Лінгвістична гра «Спіймай прислівник»

Завдання: прочитати загадку, виписати прислівники: 1 група – визначити розряд прислівників за значенням; 2 група – визначити спосіб творення виписаних прислівників; 3 група – дібрати синоніми (де можливо) до прислівників, пояснить написання прислівників.

Завжди незмінний – взимку, влітку –

Він виража ознаки слів.

І зустрічається нерідко,

І не зника повік-віків. **(Прислівник)**

3. Очікування «Малиновий кошик»

На листочках-стікерах учні записують очікування від заняття, розміщують на плакаті у вигляді розкиданих ягід малини.

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Історична довідка

Вправа-гра «Мовні обрахунки»

Завдання: підрахувати кількість ужитих в тексті прислівників

(див. додаток 8.2)

2. Енциклопедична довідка

Вправа-гра «Вкраплення»

Завдання: на місці пропусків записати прислівники, усно визначити їх розряд

Малина - ягідний кущ від 1,5 до 2 м висоти, з багаторічним кореневищем, що ... розвиває дворічні наземні стебла. Відомо декілька сотень культурних сортів малини. Квіти у неї білі з ... відчутним приємним ароматом. Листя з прилистниками трійчасті або непарноперисті, ... майже голі, темно-зелені, ... білоповстяні. Масове цвітіння малини приходить на кінець травня або початок червня і продовжується два-три тижні. Плоди досягають Вона буває садова і дика - та, що росте в лісі. Малина любить вологу, ... росте по вирубках, лісах, чагарниках.

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Вправа - гра «Спіймай прислівник»

Завдання: виписати з «Енциклопедичної довідки» (див. додаток 8.3)

прислівники, розкриваючи дужки, перевірити себе за словником; поміркувати, чому прислівники, які пишуться окремо, називають прислівниковими сполученнями.

IV. Пізнавально-творчий центр

1. З народних джерел

Лінгвістична гра «Прислівник за вами»

Завдання: відновити словосполучення, дібрати потрібні за змістом прислівники з довідки.

Загадки

➤ А ця ягідка чарівна

Нам потрібна

В саду, й в лісі виростає

Від застуд оберігає

Вона дуже вітамінна

Називається -... (Малина.)

➤ Червона, солодка, духмяна

Росте ... - до землі (Малина)

Довідка: неодмінно, високо, далеко.

2. Поетична скарбничка

Інтерактивна вправа «Біг з перешкодами»

Завдання: прочитати поезію А. Грицаюк

«Малина» (див. додаток 8.4), знайти

прислівники, зробити морфологічний розбір прислівників (за варіантами).

V. Очікування «Малиновий кошик»

- Чому на початку заняття важливо визначити власні очікування? Чи здійснились вони? Учні збирають стікери розкиданих ягід малини в кошик.

VI. Домашнє завдання

Записати власний рецепт приготування малинового варення, увести в текст прислівники, прислівникові сполучення, зробити морфологічний розбір прислівників.

2.9. Лабораторна робота №9

Тема. Службові частини мови

Мета:

- систематизувати та узагальнити знання учнів про службові частини мови;
- розвивати вміння визначати прийменники, сполучники та частки в реченні;
- розвивати творче мислення, увагу, пам'ять;
- розширити знання дітей про рослинний світ, зокрема про вербу, її символічне значення, цілющі властивості;
- виховувати інтерес до природи.

Обладнання: схеми – опори, картки із завданнями для індивідуальної та групової роботи, мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Дерева – лікарі. Верба».

Хід роботи

I. Опорно – пошуковий центр

1. Лінгвістичний телеміст

1. Які ви знаєте службові частини мови?
2. Назвіть спільні ознаки, які відрізняють їх від самостійних частин мови.
3. Що таке прийменник? Яка його роль у мові?
4. Що таке сполучник?
5. Які групи сполучників за значенням ви можете назвати?
6. Що таке частка? Назвіть групи часток за значенням і вживанням.

Звірити свої міркування зі схемами-опорами (див. додаток 9.1)

2. Рецепт-загадка

Проливала дрібні сльози молода дівчиця

Полоскала довгі коси у чистій водиці. **(Верба)**

Завдання: назвати частини мови, прокоментувати їх.

3. Очікування «Вербова гілочка»

На стікері у формі вербової гілочки кожен учень пише свої очікування від заняття і розміщує на плакаті з намальованим деревом.

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Історична довідка

Розподільно-вибірковий диктант

Завдання: *виписати у три колонки прийменник, сполучник, частку (див. додаток 9.2.).*

2. Енциклопедична довідка

Я - редактор

Завдання: *відредагувати текст, вставляючи пропущені службові слова.*

Верба - найпоширеніше ... найулюбленіше дерево ... Україні. Вона висока ... розлога, ... її гілки схиляються низько ... землі. Стовбур шершавий, прохолодний міцний, ... зеленувато-сірою корою. Зазвичай він товстий, нерівний, гіллястий. Свої віти верба піднімає догори, ... кінці опускає донизу. Листя округле, яйцевидне, загострене, нерівномірно зубчате, зверху ... темно-зеленого іноді салатового кольору, голе, знизу сіро-войлочне. Квіти одностатеві, дводомні, зібрані ... суцвіття сережки, ... народі їх називають «котики». Чоловічі сережки - яйцевидні, сидячі, довжиною ... 6 см; жіночі - циліндричні ... ніжках, довжиною ... 10 см. Цвіте дерево ... березні - квітні, плодоносить ... травні.

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Слуховий диктант

Завдання: *прослухати текст, виписати службові частини мови, прокоментувати їх.*

З лікувальною метою використовують кору верби. Ліки з вербової кори застосовують в медицині як в'язучий, жарознижуючий, а іноді як глистогінний і крововідновлюючий засіб. У минулому ці ліки вважались основним протималярійним засобом. Відвар і порошок із вербової кори застосовують як

зовнішній засіб - для лікування ран, наривів і при випаданні волосся, а внутрішньо - при коклюші, хронічному ревматизмі, запаленні слизових оболонок і як бактерицидний засіб для очищення води.

2. Виготовлення ліків проти ревматизму

Диктант - диспут

Завдання: записати рецепт. Знайти сполучники і прокоментувати, що вони сполучають: однорідні члени речення чи частини складного речення?

Візьмемо 20 г вербової кори і покладемо до нашого термосу (посуду для зберігання тепла), заллємо склянкою окропу і дамо настоятися протягом кількох годин. Охолодимо, процідимо і переллємо до сухої пляшечки. Ось і все ліки готові.

IV. Пізнавально – творчий центр

1. З народних джерел

Робота в групах. Гра «Хто швидше?»

Завдання: записати, підкреслити службові частини мови (див. додаток 9.3).

2. Поетична скарбничка

В.Бойченко «Знов до порога повертаю» (див. додаток 9.4)

Вибірковий диктант

Завдання: виписати прийменники разом зі словами, до яких вони відносяться. Визначити відмінок, 2-3 прийменники розібрати як частину мови.

V. Очікування «Вербова гілочка»

- Чи справдились ваші очікування? Що нового ви дізналися сьогодні на занятті?

Висновки запишіть на вербових гілочках та розташуйте їх на намальованому дереві.

VI. Домашнє завдання

Відомо, що кора верби сприяє росту волосся. Запишіть рецепт такого чудодійного відвару. У тексті підкресліть зеленою пастою прийменники, чорною – сполучники, червоною – частки. По одному слову розберіть як частину мови.

2.10. Лабораторна робота №10

Тема. Синтаксис і пунктуація

Мета:

- узагальнити й систематизувати вивчене з теми «Синтаксис і пунктуація. Просте речення»;
- розвивати уміння і пунктуаційні навички у різних синтаксичних конструкціях;
- розвивати логічне мислення, увагу, навички самостійної роботи;
- розширити знання дітей про березу, її характерні особливості та лікувальні властивості;
- виховувати інтерес до природи.

Обладнання: схеми – опори, картки із завданнями для індивідуальної та групової роботи, мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Дерева – лікарі. Береза».

Хід роботи

I. Опорно – пошуковий центр

1. Інтерактивна вправа «Абонемент на урок»

1. Синтаксис – це
2. Пунктуація – наука
3. Просте речення – це
4. Граматична основа речення - це
5. Підмет – це
6. Присудок – це
7. До другорядних членів речення належать
8. Я знаю такі розділові знаки

Звірити свої міркування зі схемами-опорами (див. додаток 10.1)

2. Рецепт-загадка

Біла кора, тоненькі віти.

Що це? Відгадайте, діти. (Береза)

Завдання: скласти зі словом-відгадкою словосполучення, речення, підкреслити члени речення.

3. Очікування «SMS-повідомлення»

Учням пропонується на невеликих аркушах написати SMS-повідомлення, у якому вони зазначають свої очікування від заняття.

II. Інформаційно - дослідницький центр

1. Історична довідка

Диктант із творчим завданням

Завдання:

- 1. Переставити речення, щоб утворився текст, розділити на абзаци.*
- 2. Поставити, де потрібно, розділові знаки.*
- 3. Зробити синтаксичний розбір виділених речень (див. додаток 10.2).*

2. Енциклопедична довідка

Дубль – диктант

Завдання: *знайти речення за їх характеристиками і виписати.*

- 1. Просте двоскладне речення зі складений іменним присудком.*
 - 2. Складне речення з різними видами зв'язку.*
 - 3. Складносурядне речення із значенням протиставлення.*
 - 4. Складне безсполучникове речення.*
- Зробити синтаксичний розбір виписаних речень (див. додаток 10.3).*

3. Лінгвістична фізкультхвилинка

Учитель читає - учні уважно слухають.
Почувши словосполучення – піднімають руки вгору, сполучення слів – в сторони, речення – вперед, фразеологізм – ставлять руки на пояс.

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Незакінчене речення

Завдання: *прослухайте текст, запишіть, продовжуючи речення, підкресліть граматичні основи (див. додаток 10.4).*

- 1.** Для лікування в народній медицині використовують
- 2.** Ліки з берези застосовують

3. Береза має такі властивості
4. Препарати з берези регулюють функцію
5. Відваром із листя миють
2. Виготовлення ліків

Диктант-диспут

Завдання: записати рецепт. Зверніть увагу на виділене речення: це односкладне чи двоскладне речення?

20-30 г молодого листя берези заллємо 200 мл окропу, дамо на кінчику ножа соди і настоїмо протягом 6 годин. Процідимо і переллємо до сухої пляшечки. **Отриманий відвар втирати в корінь волосся 2-3 рази в тиждень. Засіб для волосся готовий!**

IV. Пізнавально – творчий центр

1. З народних джерел

Синтаксичний практикум

Завдання: поставити розділові знаки, прокоментувати свій вибір, виписати словосполучення, виконати синтаксичний розбір (див. додаток 10.5).

Прислів'я та приказки

Мовне графіті

Завдання: накреслити схеми виділених речень (див. додаток 10.6).

3. Поетична скарбничка

Синтаксичний практикум

С.Єсенін «Біла береза»

Завдання: пояснити розділові знаки, підкреслити граматичні основи, дати характеристику реченням (див. додаток 10.7).

V. Очікування «SMS-повідомлення»

Учні на невеликих аркушах пишуть «SMS-повідомлення», у якому висловлюються, що запам'яталося на занятті і чи справдилися їхні очікування.

VI. Домашнє завдання

У народі говорять «Березовий сік - здоров'я цілий рік». Знайти інформацію про цілющі властивості березового соку, записати, підкреслити граматичні основи.

2.11. Лабораторна робота №11

Тема. Словосполучення. Просте речення.

Головні та другорядні члени речення

Мета:

- узагальнити, систематизувати вивчене про словосполучення та речення, їх будову, про головні та другорядні члени речення;
- розвивати уміння та навички характеристики речень за метою висловлювання, за емоційним забарвленням, за кількістю граматичних основ;
- розширити знання дітей про липу – дерево-медонос, її характерні особливості та лікувальні властивості;
- сприяти розвиткові пізнавальних процесів;
- виховувати інтерес до природи.

Обладнання: схеми – опори, картки із завданнями для індивідуальної та групової роботи, мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Дерева – лікарі. Липа».

Хід роботи

I. Опорно – пошуковий центр

1. Лінгвістичний бліц - турнір

1. У чому полягає відмінність між реченням та словосполученням?
2. Які бувають речення за метою висловлювання? За емоційним забарвленням? За наявністю головних членів?
3. За будовою (кількістю граматичних основ)?
4. Що утворює граматичну основу речення?
5. Які є другорядні члени речення? Яка їхня роль у реченні?

Звірити свої міркування зі схемами-опорами (див. додаток 11.1)

2. Рецепт-загадка

Завдання: *назвіть граматичну основу, охарактеризуйте речення за будовою, випишіть якнайбільше словосполучень.*

Викупана в сонечку стоїть собі донечка,

Бджоли сонячний медок дістають з її квіток. (Липа)

3. Очікування «Книга рецептів»

На листочках-стікерах учні записують очікування від заняття та розміщують на плакаті у вигляді розгорнутої книги.

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Історична довідка

Розподільний диктант

Завдання: *виписати присудки у три колонки: простий дієслівний, складений дієслівний та складений іменний.*

У всіх народів світу дерево було охоплено особливим шануванням. Життя людей було пов'язане з липою. Ложка і чашка, кухлик і совок, музичні інструменти і дитячі іграшки, тарілочка і таця, без яких не обходилася жодна селянська хата, вирізьблялася із липи. Вельми практичними були діжечки, які виготовляли, видовбуючи осердя старих дерев. У липівках - а саме так називали ці посудини - тримали мед, продукт добре зберігався й не втрачав протягом тривалого часу своїх смакових і цілющих властивостей.

2. Енциклопедична довідка

Вибірковий диктант

Завдання: *побудуйте текст, розташувавши правильно речення; виписати означення разом з означувальними словами, визначити рід, число, відмінок (див. додаток 11.2).*

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Гра-естафета «Хто більше?»

Завдання: *виписати обставину, визначити, на що вона вказує.*

Липа — важлива лікарська рослина. Суцвіття здавна використовувались медициною при простудах та інших хворобах як потогінний, жарознижуючий та

сечогінний засіб. Збирати суцвіття слід під час масового цвітіння, коли спаде роса, ні в якому разі не можна зривати цвіт з дерев, які ростуть уздовж автошляхів, оскільки вміст свинцю та інших шкідливих домішок у таких квітках набагато перевищує допустимі медициною норми.

2. Виготовлення ліків від застуди

Синтаксичний тренінг

Завдання: виконати повний синтаксичний розбір речень, виконати морфологічний розбір виділеного слова.

Візьмемо склянку свіжо вижатого **морквяного** соку і додамо до нього 2-3 чайні ложки липового меду. Отриману суміш розмішаємо і переллємо до сухої і чистої пляшечки. Ліки готові.

IV. Пізнавально – творчий центр

1. З народних джерел

Прислів'я та приказки

Синтаксична плутанина

Завдання: знайти другу частину синтаксичної конструкції, поставити розділові знаки. (див. додаток 11.3).

2. Поетична скарбничка

Н.Красоткіна «Як пахне липа сонячно, медово...» (див. додаток 11.4)

Диктант «Тиша»

Завдання: виписати у три колонки додаток, означення, обставину.

V. Очікування «Книга рецептів»

Чи справдилися ваші очікування? Чи збагатили ви свої знання чимось новим? Учні роблять висновки, записують їх на стікерах та поповнюють обсяг книги рецептів.

VI. Домашнє завдання

Записати від бабусі рецепт корисних смаколиків з липовим медом. Дати характеристику усім реченням, виписати 5-6 словосполучень.

2.12. Лабораторна робота №12

Тема. Однорідні члени речення

Мета:

- узагальнити та систематизувати знання учнів про однорідні члени речення та розділові знаки при них;
- розвивати вміння правильно інтонувати речення з однорідними членами, доцільно використовувати їх у мовленні;
- ознайомити із цілющими властивостями горобини, із способом отримання вітамінного настою із горобинових ягід;
- виховувати інтерес до природи.

Обладнання: схеми – опори, картки із завданнями для індивідуальної та групової роботи, мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Дерева – лікарі. Горобина».

Хід роботи

I. Опорно – пошуковий центр

1. Інтерактивна вправа «Абонемент на урок»

1. У якому розділі мовознавства вивчаються ОЧР?
2. Які члени речення називаються однорідними?
3. Як поєднуються ОЧР?
4. Що таке ряд однорідних членів? Чи може бути в реченні кілька таких рядів?
5. Які слова зветься узагальнюючими?
6. Які розділові знаки ставляться при ОЧР?

Звірити свої міркування зі схемою-опорою (див. додаток 12.1)

2. Рецепт-загадка

Квіти - бджілкам і джмелям,

Плоди - сойкам і дроздам. **(Горобина)**

Завдання: назвати ОЧР, пояснити зв'язок між ними.

3. Очікування «Намисто»

Учні на стікерах - намистинках пишуть свої очікування від заняття та розміщують на плакаті у вигляді намиста.

II. Інформаційно - дослідницький центр

1. Історична довідка

Слуховий диктант

Завдання: *прослухати текст, передати зміст, щоб у реченнях були однорідні члени (див. додаток 12.2).*

2. Енциклопедична довідка

Гра «Принцип Попелюшки»

Завдання: *виписати однорідні присудки, однорідні означення, однорідні підмети, однорідні додатки.*

Горобина - невисоке дерево до 15 м заввишки з гладенькою сірою корою та густою кроною. Молоді гілочки сірувато-червоні, опущені. На гілках навесні розкриваються бруньки. Вони великі, нахилені донизу, вкриті безліччю волосинок, що робить їх пухнастими. З бруньок розвивається листя: пір'ясте, схоже на перо Жар-птиці. Сам листочок яйце видно видовжений, із загостреною верхівкою, ніжний, з різьбленими по краях зубчиками. Тіньовитривала, морозостійка, вологолюбна рослина. Цвіте у травні. Квіти дрібні, білі, зібрані у щитоподібне суцвіття. Плоди досягають у вересні, ними особливо люблять ласувати дрозди, снігурі, омелюхи, сойки.

III. Лікувально - дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Диктант-тест

Завдання: *вибрати правильну відповідь.*

- У реченні - *Для лікування використовують плоди, рідше — листя* – однорідні: а)присудки; б)додатки; в)підмети.
- У реченні - *Горобина звичайна має в'язучу, сечогінну та ефективну протицинготну дію, а також є добрим проносним засобом* - однорідні: а)присудки; б)підмети; в)означення.

3. У реченні - *Із ягід виготовляють вітамінний сироп і вітамінний чай* -
однорідні: а) означення; б) додатки; в) підмети.

4. У реченні - *Свіжим соком з ягід та листя лікують захворювання ясен* –
однорідні: а) означення ; б) додатки; в) підмети (див. додаток 12.3).

2. Виготовлення ліків

Синтаксичне графіті

Завдання: *записати речення, підкреслити однорідні члени речення, накреслити схеми ОЧР; зробити синтаксичний розбір виділеного речення, накреслити схему.*

Вітамінний напій з ягід горобини

Свіжі ягоди горобини, помити, просушити і притерти через сито.

Отриману суміш перекласти до марлі і віджати сік. До соку додати мед, з розрахунку - на 1 склянку соку - 1 столову ложку меду. Потім все перелити до сухої й чистої пляшечки. Перед застосуванням концентрований сік розводити кип'яченою водою. На здоров'я!

IV. Пізнавально – творчий центр

1. З народних джерел

Лінгвістичне дослідження з прийомом взаємоперевірки

Завдання: *виписати однорідні члени речення, розібрати їх (див. додаток 12.4).*

2. Поетична скарбничка

В. Назарук «Коли горобина вбереться в намисто» (див. додаток 12.5)

Синтаксичний бліц – контроль

Завдання: *пояснити розділові знаки, розібрати за членами речення та частинами мови.*

V. Очікування «Намисто»

Чи справдилися ваші очікування? Що нового ви дізналися сьогодні на занятті?

Свої висновки запишіть на намистинках та складіть намисто з горобини.

VI. Домашнє завдання

Записати рецепти ліків, косметичних засобів з горобини. У тексті підкреслити однорідні члени речення.

2.13. Лабораторна робота №13

Тема. Односкладні речення. Неповні речення

Мета:

- узагальнити та систематизувати знання та вміння учнів про односкладні речення, про повні та неповні речення;
- розвивати навички визначати вид односкладного речення, синтаксичного розбору односкладних речень та пунктуації в неповному реченні;
- ознайомити із лікарськими властивостями кульбаби;
- виховувати дбайливе ставлення до природи.

Обладнання: схеми – опори, картки із завданнями для індивідуальної та групової роботи, мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Лікарські трави. Кульбаба».

Хід роботи

I. Опорно – пошуковий центр

1. Інтерактивна вправа «Абонемент на урок»

1. Які речення називаються односкладними?
2. Яка відмінність між односкладними та двоскладними реченнями?
3. На які типи поділяються односкладні речення залежно від способу вираження та значення головного члена? Розкажіть, про способи їх вираження.
4. Які речення називаються неповні? Які розділові знаки ставляться в таких реченнях?

Звірити свої міркування зі схемами-опорами (див. додаток 13.1)

2. Рецепт-загадка

Сонечко в траві зійшло,

Усміхнулось, розцвіло.

Потім стало біле-біле

І за вітром полетіло. (Кульбаба)

Ситаксичний диспут

Завдання: *зробити синтаксичний розбір речень, висловити думку стосовно виділеного речення: за будовою воно односкладне чи двоскладне?*

3. Очікування «Галявина»

Учні на стікерах-квітах кульбаби пишуть свої очікування від заняття та розміщують на плакаті у вигляді зеленої галявини.

II. Інформаційно - дослідницький центр

1. Історична довідка

Гра «Визбирувач»

Завдання: *виписати односкладні речення, визначити їх вид, зробити синтаксичний розбір (див. додаток 13.2).*

2. Енциклопедична довідка

Лінгвістичний експеримент

Завдання: *перебудувати уривок так, щоб він складався більшість з односкладних речень, увести неповні речення. Порівняти зміст створеного тексту з поданим. Як змінилося сприйняття нового тексту порівняно з первинним? (див. додаток 13.3)*

III. Лікувально-дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Лінгвістичне дослідження-відновлення

Завдання: *списати речення, розставити, де потрібно, розділові знаки. Аргументувати думку. Визначити односкладні та неповні речення (див. додаток 13.4).*

2. Виготовлення ліків

Корисний салат з вітамінної кульбаби

Гра «Хто швидше?»

Завдання: *записати рецепт, визначити тип односкладних речень, виконати синтаксичний розбір*

Візьмемо листя молоді кульбаби обдамо її окропом, аби видалити гіркоту. Покришимо листя, додамо дрібно посічені варені яйця, зелену цибулю заправимо сметаною і посолимо за смаком. На здоров'я!

IV. Пізнавально – творчий центр

1. З народних джерел

Я - експериментатор

Завдання: *перебудувати речення на односкладні безособові .*

Прикметі вір, але перевір

- Кульбаба рясно вкрила всю долину - на ясну догідливу днину.
- Якщо в сонячний день закриваються квіти кульбаби - буде дощ.

Творчий калейдоскоп

Завдання: *прочитати загадки. Скласти казку про кульбабу, використовуючи односкладні та неповні речення. Обов'язкова умова – використати загадки.*

Загадки

- Коли ріс - був як куля, вітер дмухнув - куля полетіла.
- Росте білий, а подує вітер - відлітає.

2. Поетична скарбничка

Т. Чорновіл «На луках весняних погожої днини..» (див. додаток 13.5)

Синтаксичний тренінг

Завдання: *записати речення, дати їм характеристику, зробити синтаксичний розбір.*

V. Очікування «Галявина»

Що нового ви дізналися на занятті? Висновки запишіть на нових квітах та прикріпіть їх на зеленій галявині.

VI. Домашнє завдання. Записати про користь кульбабового меду, використовуючи односкладні та неповні речення.

2.14. Лабораторна робота №14

Тема. Відокремлені члени речення

Мета:

- узагальнити відомості про відокремлені члени речення;
- розвивати вміння застосовувати набуті знання на практиці, розставляти розділові знаки в реченнях з відокремленими членами;
- ознайомити з лікарською травою – барвінком та його цілющими властивостями;
- виховувати інтерес до природи.

Обладнання: схеми – опори, картки із завданнями для індивідуальної та групової роботи, мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Лікарські трави. Барвінок».

Хід роботи

I. Опорно – пошуковий центр

1. Телеміст

1. Яку функцію виконують у реченні відокремлені члени?
2. Які члени речення можуть бути відокремленими?
3. Чи завжди відокремлюються означення?
4. Коли не відокремлюється обставина?
5. Яким синтаксичним конструкціям синонімічні речення з відокремленими означеннями й обставинами?

Звірити свої міркування зі схемами-опорами (див. додаток 14.1)

2. Рецепт-загадка

Цвіте синьо, лист зелений квітник прикрашає,
Хоч мороз усе побив - його не займає. **(Барвінок)**

Завдання: скласти речення зі словом *барвінок* у ролі відокремленого додатка

3. Очікування «SMS-повідомлення»

Учням пропонується на невеликих аркушах написати SMS-повідомлення, у якому

висловити свої очікування від заняття.

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Історична довідка

Дослідження – трансформація

Завдання: *записати текст, увівши речення з відокремленими членами, підкреслити їх відповідно до синтаксичної ролі.*

Барвінок як лікарська рослина відома з давніх-давен. Про використання його з лікувальною метою згадували ще древні автори. У середні віки рахувалось, що рослина наділена чудодійною силою, вона виступала в якості оберегу, оберігаючи від лихого. В українську мову назва рослини барвінок потрапила з Європи і означає воно «обв'язувати, обвивати».

2. Енциклопедична довідка

Рекламна пауза

Завдання: *на основі даного тексту створити рекламу барвінка для виставки квітів, використовуючи відокремлені члени речення.*

Барвінок дрібний - вічнозелений невеликий кущ. Стебла лежачі, розгалужені, укорінюються у вузлах: квітучі пагони прямостоячі. Листки супротивні, еліптичні, на коротких черешках, блискучі, взимку не опадають. Квіти декоративні й досить великі, блакитно-сині, одинарні. Віночок з довгою вузькою трубкою. П'ять тичинок. Плід дві циліндричні листівки. Цвіте у травні. Росте у лісах, на узліссі, на схилах балок.

III. Лікувально - дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Гра «Вкраплення»

Завдання: *записати текст, вставляючи відокремлені члени речення.*

З лікувальною метою використовують траву. Відповідно до народного досвіду барвінок застосовують як зміцнюючий в'язучий, кровозупиняючий засіб. Рослину вважають ядовитою, тому потрібно дотримуватися дозування ліків з неї. Листя барвінку як в'язучий і ранозагоювальний засіб в науковій медицині застосовують

зовнішньо, в народній медицині їх застосовують - при поганому запаху з рота, бронхіті і зубному болю.

2. Виготовлення ліків

Гра «Визбирувач»

Завдання: *виписати відокремлені члени речення.*

Взявши 1 столову ложку сухої подрібненої трави, засипаємо в термос і заливаємо склянкою окропу. Настоявши півгодини, процідимо. Переливши готовий настій до чистої пляшечки, ставимо в темне місце. Ліки для промивання ран готові. На здоров'я!

IV. Пізнавально – творчий центр

1. З народних джерел

Легенда

Робота в групах. Творчий марафон

Завдання: *записати легенду, ввівши відокремлені додатки – 1 група, відокремлені означення – 2 група, відокремлені обставини – 3 група (виконавши своє завдання, групи обмінюються текстами) (див. додаток 14.2).*

Синтаксичний практикум

Завдання: *записати речення, зробити повний синтаксичний розбір, вказати речення з відокремленими членами.*

Прислів'я та приказки

- Витись мов барвінок.

Прикметі вір, але перевір

- Барвінок, звільнившись від снігу, одразу рясно зацвів - влітку буде багато трави.
- Зацвів барвінок - настала весна.

Скоромовка

У садочку барвінок, на барвінку втінок,
Зберемо втінок, вирвімо барвінок.

2. Поетична скарбничка

Л. Яцура «Барвінок» (див. додаток 14.3)

Творча лабораторія

Завдання: *на основі поетичних рядків скласти казку про барвінок, використовуючи відокремлені члени речення. У реченнях їх підкреслити відповідно до синтаксичної ролі .*

V. Очікування «SMS-повідомлення»

Учні пишуть SMS-повідомлення із висновками про те, чи справдилися їхні очікування.

VI. Домашнє завдання. Скласти повідомлення другові про цілющість барвунка, використовуючи відокремлені члени речення.

2.15. Лабораторна робота №15

Тема . Пряма мова. Діалог

Мета:

- узагальнити й систематизувати знання учнів про засоби передачі чужої мови;
- удосконалювати вміння ставити розділові знаки при прямій мові, діалозі;
- ознайомити дітей із цілющими лікарськими властивостями ромашки;
- виховувати інтерес до природи.

Обладнання: схеми – опори, картки із завданнями для індивідуальної та групової роботи, мовний матеріал про об'єкти дослідження: учнівський проект «Лікарські трави. Ромашка».

Хід роботи

I. Опорно – пошуковий центр

1. Лінгвістичне інтерв'ю

1. Що таке пряма мова? На що вказують слова автора?
2. Які розділові знаки ставляться при прямій мові?
3. Що називають діалогом? З чого складається діалог?
4. Які розділові знаки розставляються при діалозі?
5. Коли репліки діалогу беруться в лапки?
6. Чи можна пряму мову передати як непряму?

Звірити свої міркування зі схемами-опорами (див. додаток 15.1)

2. Рецепт-загадка

Росте ця лікувальна квітка

Опріч лісів і ще в полях,

Малі й дорослі знають шлях,

Аби її добути влітку.

Шовково коси пламеніють,

Коли настоєм їх помиють. **(Ромашка)**

3. Очікування «Букет ромашок»

Учні висловлюють свої очікування від заняття на стікерах- ромашках та прикріплюють на плакат у формі букету.

Завдання: виконати синтаксичний розбір речень, визначити частини мови.

Скласти діалог зі словом ромашка (до 10 реплік).

II. Інформаційно-дослідницький центр

1. Історична довідка

Хвилинка - цікавинка

Ромашка належить до числа найдревніших і найпопулярніших лікарських рослин. Термін «ромашка» в нашу мову прийшов з Європи і походить від двох слів латинського «римський» і грецького «квітка» - «римська квітка». Тому її народні назви: рум'янок , романець, романиця, романок, ромен, роман, раман.

2. Енциклопедична довідка

Синтаксичний практикум

Завдання: записати речення у формі прямої мови, ввівши слова автора, накреслити схеми.

Ромашка аптечна - однорічна пахуча рослина висотою 20-40 см з прямостоячим гіллястим стеблом, почерговими сидячими листками і невеликими біленькими квітковими кошиками з жовтою серединкою. Плоди - продовгуваті насінники. Час цвітіння - з травня до кінця жовтня. Росте абсолютно скрізь.

III. Лікувально - дослідницький центр

1. Лікувальні властивості

Рубрика «У гостях у лікаря»

Завдання: записати текст як розмову із лікарем, використовуючи речення із прямою мовою (див. додаток 15.2).

2. Виготовлення ліків: зубний еліксир.

Рекламна пауза

Завдання: скласти рекламу зубного еліксиру. Дати характеристику реченням.

Візьмемо 20 г сухих квітів ромашки і заллемо склянкою окропу. Дамо настоятися (поки не схолоне), процідимо, переллемо до сухої чистої пляшечки. Еліксир готовий!

IV. Пізнавально – творчий центр

1. З народних джерел

Легенда

Дослідження – трансформація

Завдання: *записати зміст легенди, переробити текст на діалог (див. додаток 15.3).*

Загадки

Морфологічний тренінг

Завдання: *прочитати загадку, назвати частини мови та орфограми. Записати речення у формі прямої мови.*

- Я на сонце дуже схожа,
Золотиста, ніжна, гожа.
Я щоранку розквітаю,
Промінцями всіх вітаю.
Відгадати вам не важко, що за квітка я?...

2. Поетична скарбничка

М.Литвинець «Зацвіли ромашки» (див. додаток 15.4)

Творча лабораторія

Завдання: *скласти за змістом вірша невеличку історію про ромашку, використовуючи діалог чи пряму мову.*

V. Очікування «Букет ромашок»

Свої висновки учні пишуть на стікерах та складають уявний букет з ромашок.

VI. Домашнє завдання

Скласти інтерв'ю з ромашкою та записати у формі діалогу.

ВИСНОВОК

Сьогодні перед учителем української мови та літератури постає нелегке запитання: як зробити, щоб урок був радісним і цікавим для учнів, щоб розкрив творчий потенціал особистості, поставив у ситуацію морального вибору і прийняття самостійного рішення. Інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування вольових та інтелектуальних сфер, дає відчуття потреби у самоосвіті, формує стійкий інтерес до предмета, сприяє розвитку творчої особистості.

Наукова достовірність навчального матеріалу, його оптимальність, змістова наповнюваність є важливими чинниками, що в сполученні з правильним вибором типу, структури уроку та методів навчання сприяють підвищенню ефективності занять. Саме такими і є нестандартні уроки.

Нестандартний урок – це органічний стиль навчання та творча майстерня учителя. Такий підхід до процесу викладання української мови дає змогу будувати навчання не за принципом інформаційного повідомлення в жанрі монологу, а на основі створення творчого партнерства вчителя та учня. Такі заняття відкривають безмежний світ, в якому дитина може «працювати над собою» - набувати знання, розвивати саморефлексію, самоаналіз, самосвідомість. Інтерактивні завдання допомагають розвивати образне та логічне мислення, удосконалювати усне та писемне мовлення, зацікавити учнів навчальною дисципліною та виховувати любов до рідного слова.

Поданий матеріал посібника-практикуму **«Лабораторія творчих компетентностей»** - це цікаві методичні знахідки та ідеї, втілені у конспектах, які можуть бути використані на уроках узагальнення і систематизації, факультативних заняттях, мовознавчих гуртках. Це зробить заняття більш ефективним, змістовним та цікавішим.

Досягнення цілей засвоєння лінгвістичних тем сприяє виробленню в учнів компетенції комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вірші про дерева : Збірка дитячих віршів: – Режим доступу:
allforchildren.com.ua/index_tree1.htm
2. Вірші про рослини : – Режим доступу:
<https://zimorodokan.wordpress.com/tag/вірші-про-рослини/>
3. Вірші про рослини - Мала Сторінка: – Режим доступу:
<https://mala.storinka.org/вірші-про-рослини.html>
4. Віталій Назарук: Літні квіти України – Вірші. Поезія. Клуб Поезії...: – Режим доступу:
www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=736002
5. Енциклопедія лікарських рослин і трав. Великий довідник. – Режим доступу:
<https://liktravy.ua>
6. Енциклопедія лікарських трав і рослин : – Режим доступу: infoherbs.com.ua/
7. Енциклопедія лікарських рослин: – Режим доступу:
fitovita.com.ua/ros.html
8. Левченко О.П. Українська мова. Українська література. Довідник школяра. – 2- е вид. – Чернігів: Країна мрій, 2013. – 176 с.
9. Лікувальні властивості овочів - Вирощування овочів. Овочі: – Режим доступу:
www.ovochi.in.ua/lik.html
10. Міні – енциклопедія. Дерева. 50 найвідоміших видів. – Чернігів: Країна мрій, 2015. – 56 с.
11. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Українська мова; Українська література. 5-9 класи / Р.В.Мовчан, К.В.Таранік-Ткачук та ін. – К.: Вид. дім «Основа» , 2013.- 160 с.
12. Рудницька О.Б. Нетрадиційні завдання з української мови. 5- 9 класи: Посібник для вчителя. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 76 с.
13. Садкіна В.І. Компетентності – обговорюємо, тлумачимо, звикаємо до нових підходів // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2016. - №31-32. – с.2 – 5.
14. Стецюк Л. І. Урок, якого чекають учні: методичний посібник для вчителів. – Вінниця, 2006. – 96 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

1. Система звуків української мови

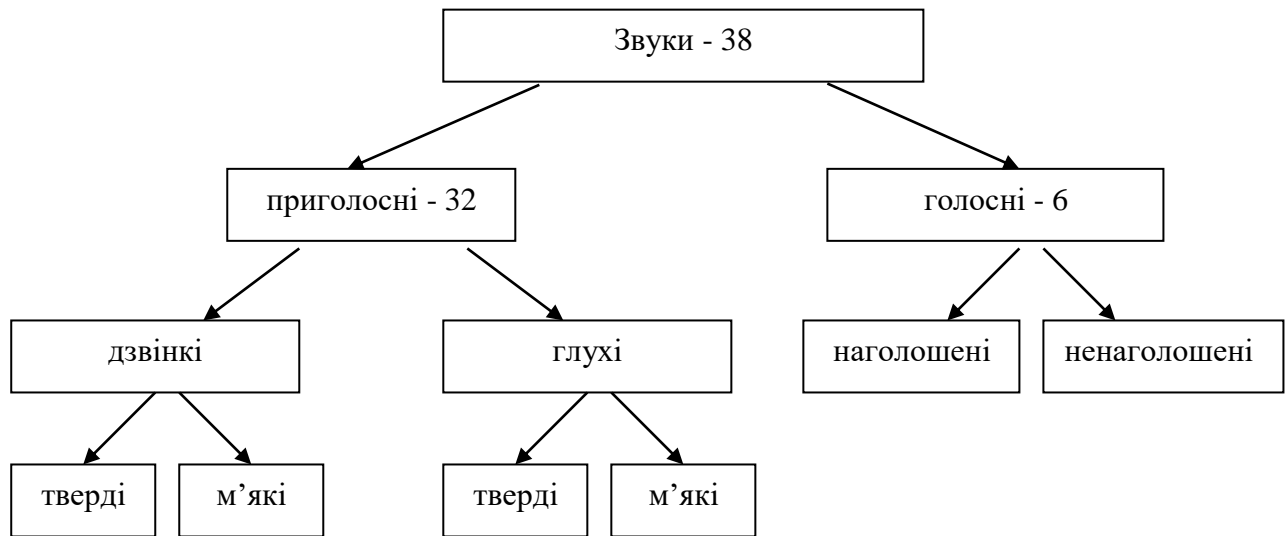

Схема-опора

2. Енциклопедична довідка

Картопля - однорічна, трав'яниста культура. Стебла ребристі або круглі, розлогі, висотою від 60 до 100 см. Бульби картоплі - це видозмінений пагін, на якому розміщені очки - бруньки. Навесні очки бруньки проростають і їх висаджують у ґрунт. Має декілька стеблин від світло-зеленого до зелено - синього кольорів, що ростуть з однієї бульби. Цвіте рослина красивими квітками від білого, рожевого та світло-фіолетового кольорів. Врожай збирають наприкінці літа та початку осені.

Вона використовується і для виготовлення багатьох важливих речей: кіно-фотоплівки, лаків, якими фарбують літаки та кораблі, пластмаси, парфумів, ліків.

3. З народних джерел

Прислів'я та приказки

- Картопля - другий хліб.
- Картопля поспіла - час братись за діло.
- У ледаря картопля не родить.

Прикметі вір, але перевір

- Поникли квіти картоплі - бути негоді.
- Мокрий квітень, сухий май - для картоплі буде рай.

4. Поетична скарбничка

М. Рильський «Коли копають картоплю ...»

Коли копають картоплю – стелиться дим над землею,
 Листя летить воскувате, ніби метеликів рій,
 Пахне грибами й медом, вогкістю пахне тією,
 Що, опріч назви “Осінь”, немає імені їй.
 Коли копають картоплю, ключ угорі журавлиний,
 Рідною мовою кличе у невідомі краї;
 Смутком тоді щасливим повниться серце людини,
 Вітер, як старості подих, навкруг обвіває її.
 Коли копають картоплю, тихо співають дівчата,
 Озимина витикає свіжозелені голки,
 В гості запрошує всіх біла над річкою хата,
 Діти несуть у школу завиті в хустину книжки.

Додаток 2

1. Будова слова

Морфеміка – розділ мовознавства, що визначає будову слова

Морфема – найменша неподільна значуща частина слова

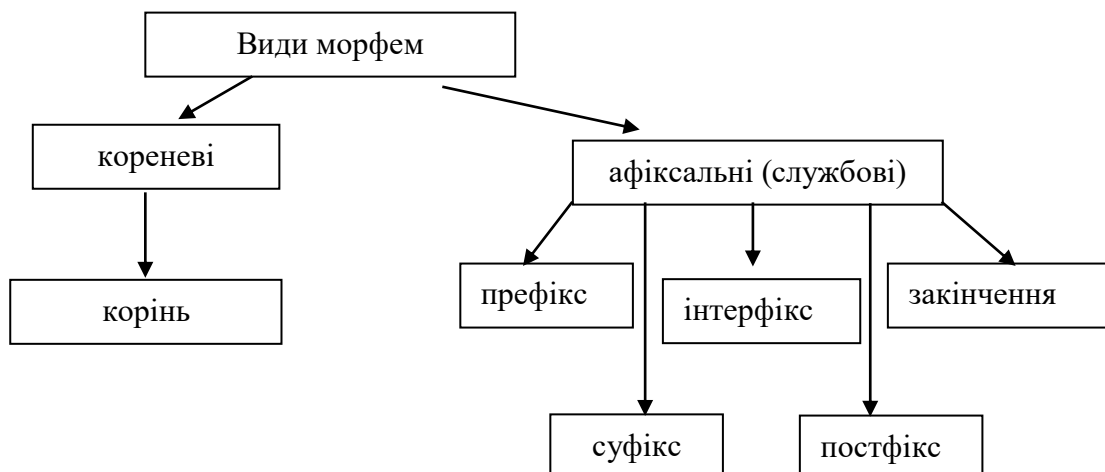

Схема-опора 1

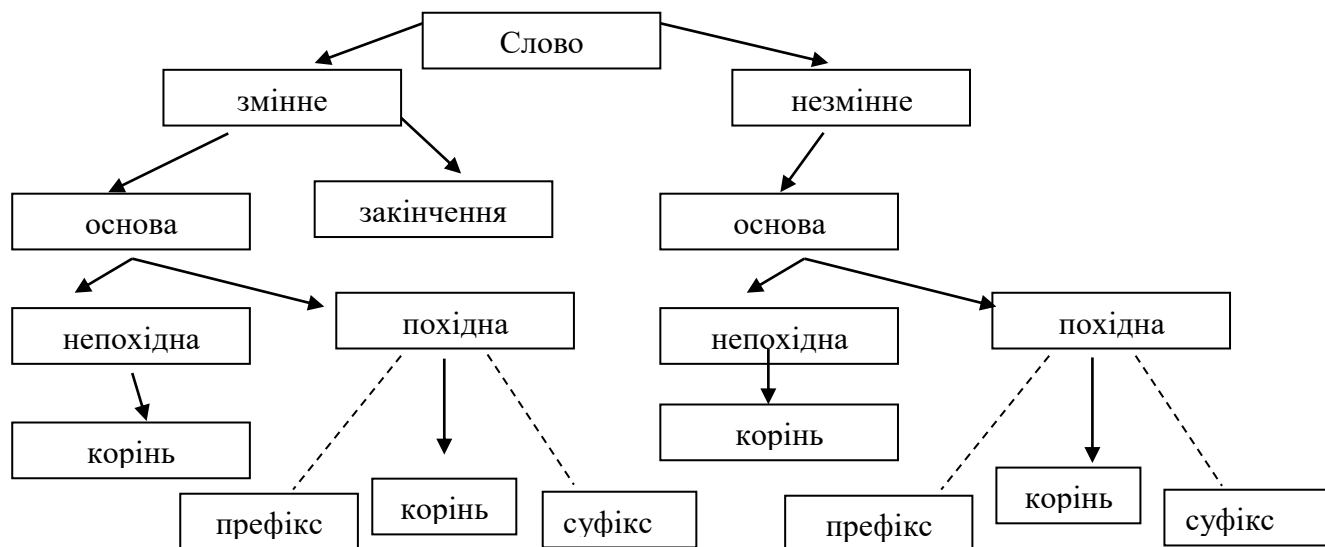

Схема-опора 2

2. Історична довідка

Вирощувати капусту почали ще з кінця кам'яного віку. У країнах древнього світу за свої лікувальні властивості вона завоювала велику повагу. Капусту застосовували при лікуванні багатьох недуг: лікували свіжі рани, хвороби жовчного міхура, печінку. «Капуста є овочем, який постійно підтримує бадьорий і веселий, спокійний настрій», - писав великий математик і філософ Піфагор. У Древньому Єгипті капусту відварювали і подавали в кінці обіду як солодку страву, на десерт. Древні римляни вважали, що капуста надає міцність організму і стійкість проти різних хвороб, нормалізує сон, знімає головні болі.

3. Орієнтовний текст

Капуста - дворічна рослина, усім відома городня культура, поруч з людиною п'ять тисячоліть і справедливо названа овочем №1. Світлолюбива, не витримує затінених місць, холодостійка, але потребує багато вологи у ґрунті.

Насіння капусти кругле, темно-коричневого кольору. Висаджують рослину в ґрунт навесні із розсади. Капусту зрізають, коли качан стає великим та твердим. Листя капусти смачні, соковиті, хрумкі.

4. Поетична скарбничка

Тамара Коломієць «Поливалко-поливальнице...»

Поливалко-пол...вальнице,
На городі пом...гальнице!

Наб...ри з кр...ниці
 Свіжої водиці,
 Пол...вай капусту,
 Щоб кл...лася густо,
 Щоб вродила г...ловата,
 То буде що ш...ткувати!
 Пр...йшла ос...нь по капусту,
 Наробила тріску-хрусту.
 Шаткувала шатківниця,
 Ро...кладала, як годит...ся:
 Голови – для ді...ки,
 А л...стки – для кі...ки,
 А к...чанці – дівчатку,
 Що пол...вало гря...ку.

Додаток 3

1. Лексикологія

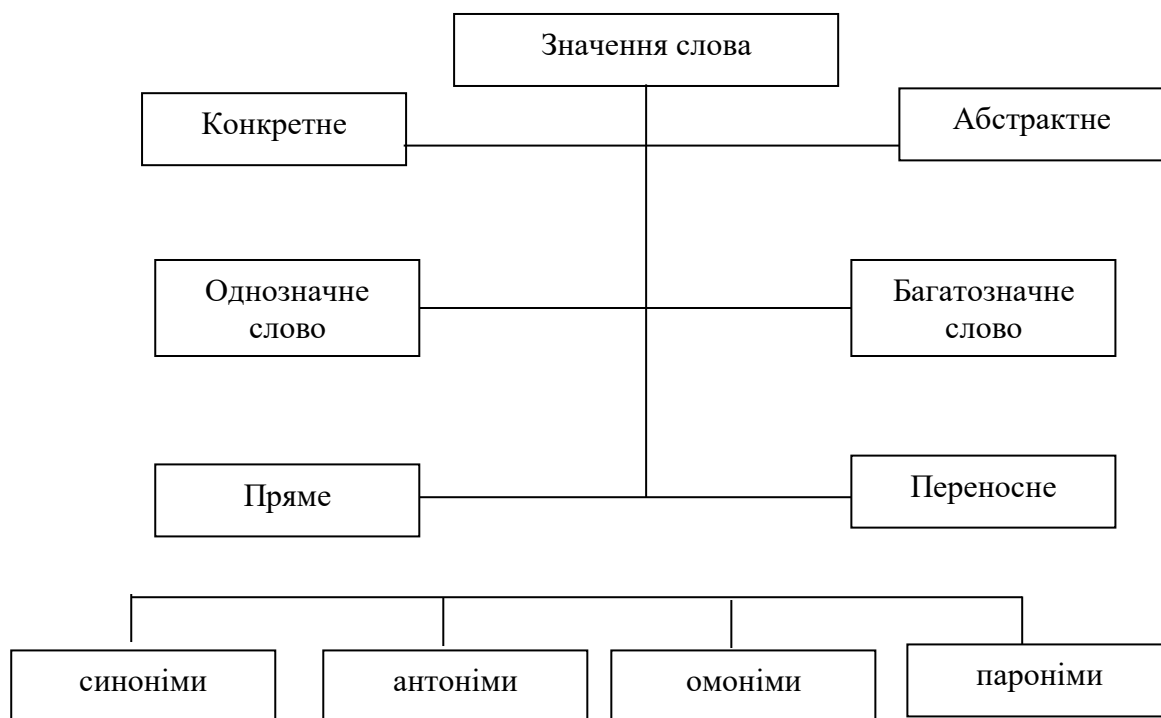

Схема-опора

2. Історична довідка

Гарбуз потрапив на наш континент з безліччю інших дивовижних заморських рослин, привезених мореплавцями Колумба з Америки. У давніх легендах розповідається, що гарбуз подарував людям бог Тан. Тож індійці вважали гарбуз божим даром, висаджували його насіння лише в певні дні з ритуальними урочистостями.

На відміну від інших овочів-прибульців, гарбуз, потрапивши до Європи, відразу припав до смаку й посів почесне місце на баштанах та городах.

3. Енциклопедична довідка

Гарбуз - теплолюбива, однорічна, городня рослина, яка має великі плоди з багаточисленним насінням. Стебло у рослини повзуче, довжиною 5-10 м. Листя дуже велике, зеленого або темно-зеленого кольору. Під листям формуються красиві, великі оранжеві квіти. Плоди дозрівають на початку осені і важать 10-15 кілограмів.

Смачний і корисний овоч, багатий на каротин і вітаміни. У м'якуші міститься особливо багато цінного для організму вітаміну Д, який підсилює життєздатність і прискорює ріст дітей. Це справжня комора мінеральних речовин, вітамінів С, В та інших корисних для організму речовин.

4. Поетична скарбничка

Любов Іванова

«Зародили гарбузи»

Як садила гарбузи,
Чаклувала трішки,
Все казала: «Ви ростіть,
От як я завбільшки!
Добрий селекціонер
З мене получився.
гарбуз - то за центнер
В полі **уродився!**
Ой ти ж лишенько **моє!**
Горе сподіванки!

Як просила, так і є,
Гарбузи, як танки!!!
Я ж то думала – **продам**
У селі дівчатам!
Аби мали сватачам
Що вони **давати...**
Та кому нав'яжеш ти
Отаке **нещастя?! –**
Глянь, мені **звалили тин!!**
Плаче тітка Настя.

Підійша уже й пора
Збору урожаю.
Всі стягнули по дворах,
Та **горя** не знають...
Та і я, і мій мужик
Тоже не зівали!
Щоб стягнути гарбузи
Трактора найняли!
Той до **ночі** волочив
Прийшлося **вмикнуть** фари.
А Петро мій торочив:
- Оце твої чари!!.
А тепер у нас в дворі
Страшенні завали!!!

Гарбузи-богатирі
Увесь двір зайняли!
Мене й справді **зло** бере
Що з цим всім робити?
Може хто їх **забере**
Згодні й заплатити!!
Щоб на той рік гарбузи
Були в межах норми.
Чоловік **віддав** призив
Поміняти форми!
Оце ж **худну**.. третій день
Щоби йому тряся!
Та не впевнена, лишень,
Чи до квітня вдасться...

Додаток 4

1. Іменник

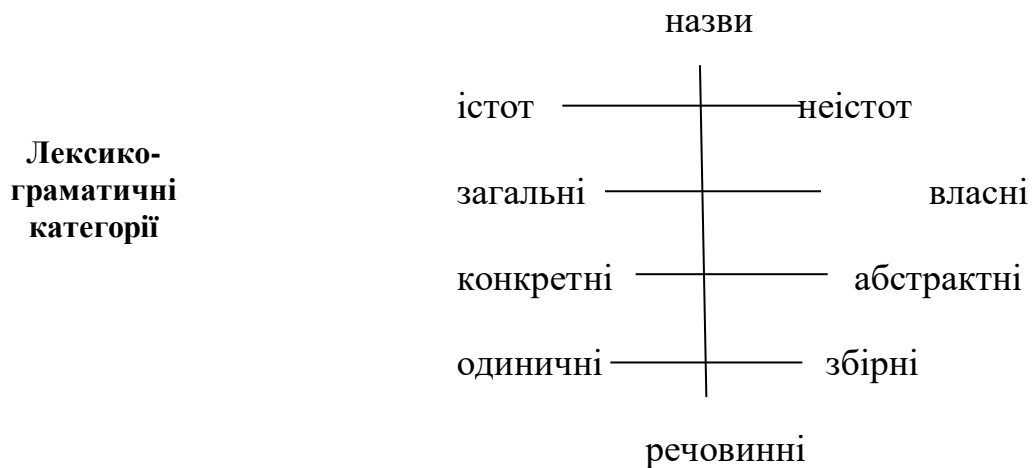

Схема-опора 1

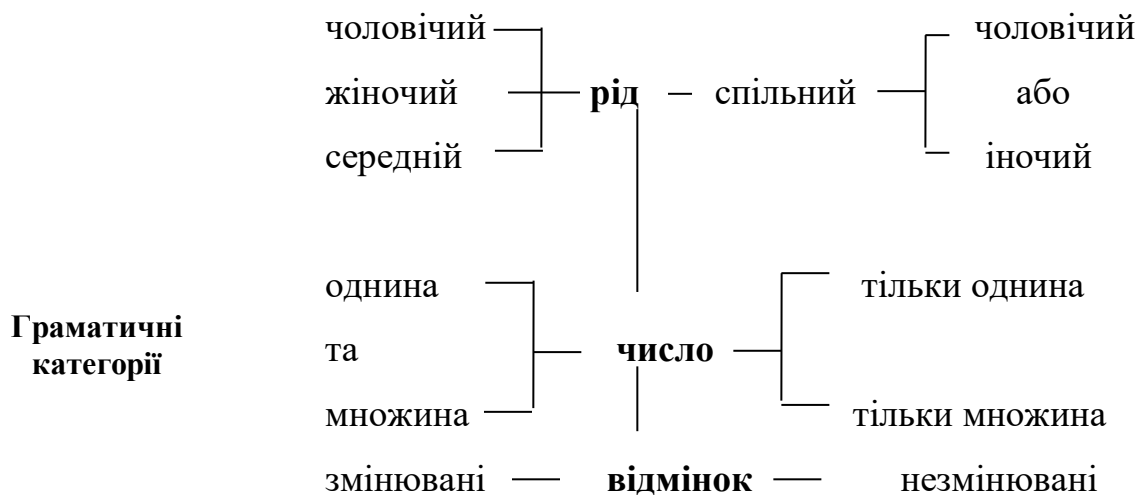

Схема-опора 2

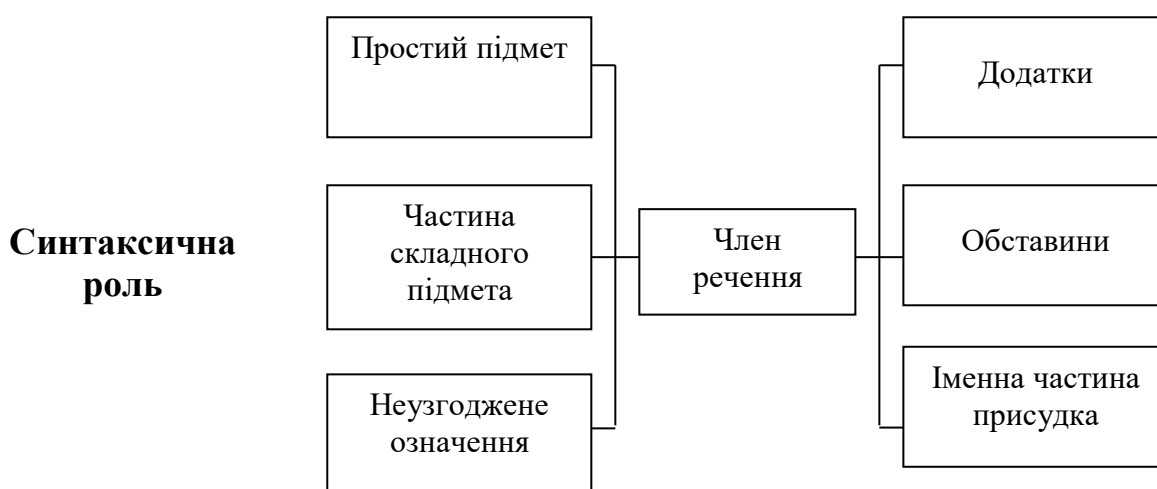

Схема-опора 3

2. Енциклопедична довідка

Соняшник - однорічна культура, рослина висотою близько 2 метрів. Стебло пряме, покрите жорсткими волосками, серцевина губчаста. Листя так само покрите жорсткими волосками, чергові, великі, серцеподібні довгочеренкові. Суцвіття має вигляд великого плоского кошика діаметром до 40 сантиметрів. По периферії суцвіття розташовані безплідні крупні язичкові яскраво-жовті квітки. Внутрішні квітки дрібніші, трубчасті, жовто - коричневі. Плід представлений сім'янкою, усередині плоду знаходиться сім'я, покрите насінною плівкою. Квітне в липні - серпні.

Широко культивується майже по всій території України як найважливіша масляниста культура.

3. Прислів'я та приказки

- Соняшник повно всміхається - то скоро літо кінчається
- Стоїть **гарна** парубок, як соняшник у цвіту.

Загадки

- Парубійко я **вродлива**, дуже **гарна**, не **шкодлива**,

І росту собі на волі - на городі і у полі,

Квіт до сонця повертаю, за те й назву собі маю.

- На **кожній** городі побачите мене.

І всі із мене їли насіннячко **смачні**.

- Росте хлопчик гарненький на городі в мене:

Чорні очі, жовті вії, капелюх зелений.

4. Поетична скарбничка

М. А. Пономаренко

Соняшник

Сьогодні на городі сталось диво з див!

Це соняшник цибатий вії розтулив.

Здивовано розглянув усе, що тут росте,

А потім задивився на сонце золоте.

О. Ю. Орач

Соняшник

На осонні соняшник підроста.

Голову за сонечком поверта.

Дивиться він сонечку просто в очі –

Щось до мами-сонечка мовить хоче.

І. П. Січовик

Соняшник

Серед поля стоїть хлопчик по коліна у траві.

Позолочений віночок має він на голові.

І до вечора за сонцем обертається навкруг...

Здогадалися ви, хто це? І як зветься сонця друг?

А.С. Камінчук

Золотисте ситечко

Покотилось в літечко. Загляда в віконечко,
 Наче справжнє сонечко. На городі в нас росте
 Сонце ясне, золоте, жовте око, жовті вії,
 Та чомусь воно не гріє.

В.П. Бойченко

Сонях

Сонях виріс на осонні вільно та розлого.
 Одягнув чубатий сонях бриля золотого.
 Вийшла осінь із діброви - сонях похилився,
 Бриль за обрій вечоровий сонцем покотився.
 Дідусем стоїть вусатим соняшник осінній,
 Хлопчикам-горобенятам роздає насіння.

Додаток 5

1. Прикметник

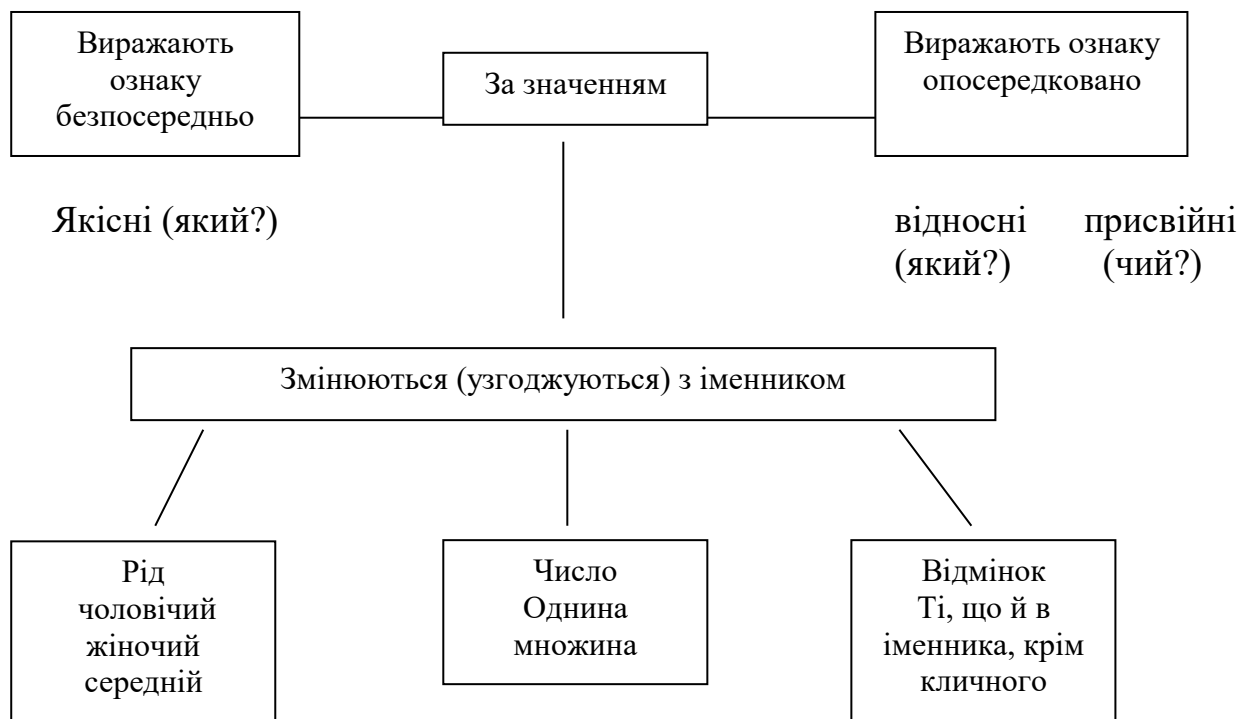

Схема-опора 1

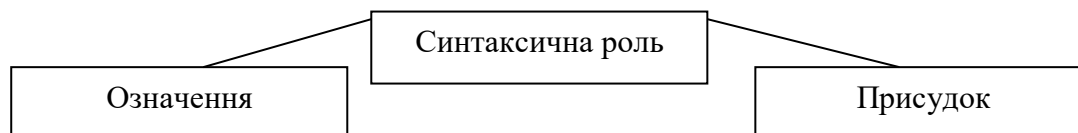

Схема-опора 2

2. З народних джерел

Легенда «Чому калина червона»

Жили дві сестри Мирослава і Олена. Мали вони, на диво, веселий характер і рідкісну дівочу красу. Та не в добрий час випало цвісти їхній молодості. Ворожі орди плюндрували все живе на своєму шляху. Палала земля, палав рідний край, струмками текла кров, почорніли небо і земля. Не стало чути дівочого співу, згинула весела дівоча вдача, а в очах застигли біль, туга та відчай. Не минуло чорне лихоліття і сестер: впала порубана мати, стрілою був пронизаний батько, кіньми потоптано меншенького братика. Все це застали сестри, коли прийшли з лісу. Від нестерпної туги запеклися раною серця, затуманився мозок, спопеліла, не долетівши додолу, гаряча сльоза. І поклялися сестри помститися кривавим песиголовцям за муки народні, за горе нечуване.

Розповідають, що не один татарський загін, не одна сотня ненависних прибульців знайшли свою загибель в лісових хащах та непрохідних болотах, куди заводили їх відважні дівчата. Та не минули лиха і відважні героїні. Якось вони завели ворогів у болотисту западню, але самі були порубані чужинцями. Шість віків ходить по світу легенда, що краплини дівочої крові, які бризкали з-під ворожого ятагана, були підхоплені вітром, рознесені по лісах і долах, по берегах рік, озер... І де вони падали, там виростали кущі червоної калини. А на місці порубаних дівочих тіл вирости кущі калини - «гордовини» з червоними, мов запечені краплини дівочої крові, ягодами. З тих пір і ростуть кущі калини то над водою, то попід лісом, то десь над яром, а то й біля могили примостяться, навіваючи журбу, смуток, спогади. Цілу довгу холодну зиму палахкотять рубіновим намистом на калині яскраво-червоні плоди. А коли уважно глянути на зернину, вийняту з ягоди, то можна побачити, що вона нагадує маленьке серце.

3. Лікувальні властивості

Найнародніша медицина здавна використовувала ягоди, цвіт та кору калини в лікувальних цілях. Сік ягід п'ють з медом при захворюваннях верхніх дихальних шляхів, в тому числі при кашлі, осиплості голосу і при бронхіальній астмі.

Проморожені ягоди допомагають при головних болях. **Самі свіжі** ягоди калини приймають з цукром при гіпертонії, виразці шлунку. Розім'яті ягоди калини кладуть на рани.

Настій ягід п'ють при **веразкових** хворобах шлунку, болях у серці. Настоем ягід з медом добре полоскати горло при ангінах, промивати рани і виразки на шкірі при фурункулах, карбункулах, екземах.

Також у **найнароднішій** медицині використовують квіти калини. Чай з квітів п'ють при кашлі, застуді, захворюваннях печінки.

Настій з ягід та квітів – **самий добрий косметичніший** засіб, що знищує вугрі, а калинова маска робить шкіру **самою свіжою й найоксамитовішою**.

4. Поетична скарбничка

Микола Верещака «Калина»

Стоїть над водою червона калина...
 Віками про неї складають пісні, -
 Це образ твій світлий, моя Україно,
 Він чистий і ніжний, як цвіт навесні.
 На битву за волю і честь Батьківщини
 Козак воювати далеко іде,
 А вдома калина і мила дівчина,
 Що довго і вірно коханого жде.
 У січах кривавих, де смерть або рани,
 Звитяжці кріпили до волі жагу.
 І кров їх гаряча горіла багряно,
 Мов грона калини, на білім снігу.
 Не всі із походів далеких вертались –
 Життя їх забрали жорстокі бої,

На їхніх могилах калини зростали,
 В зажурі схиляючи віти свої...
 Калино, калино, квітуй у долині,
 Пишайся рум'яно над синню води,
 Ввбрала ти в себе красу України
 І будеш у серці народу завжди.

Додаток 6

1. Числівник

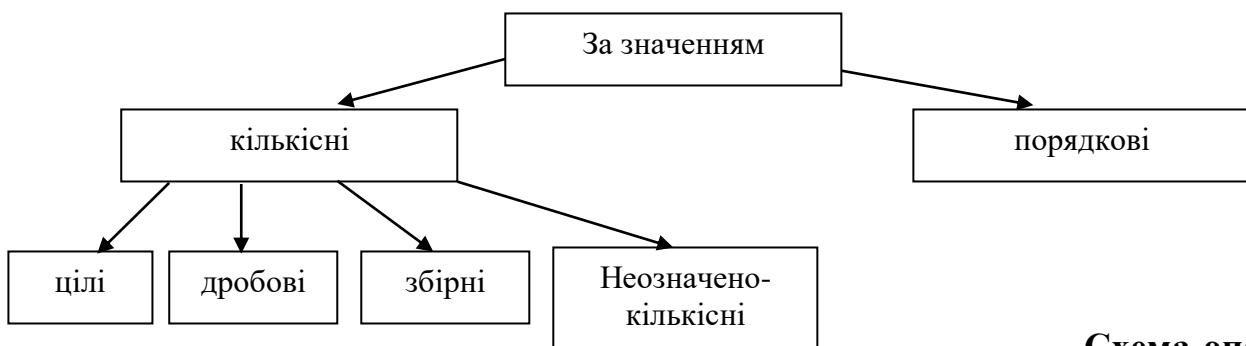

Схема-опора 1

Схема-опора 3

2. Займенник

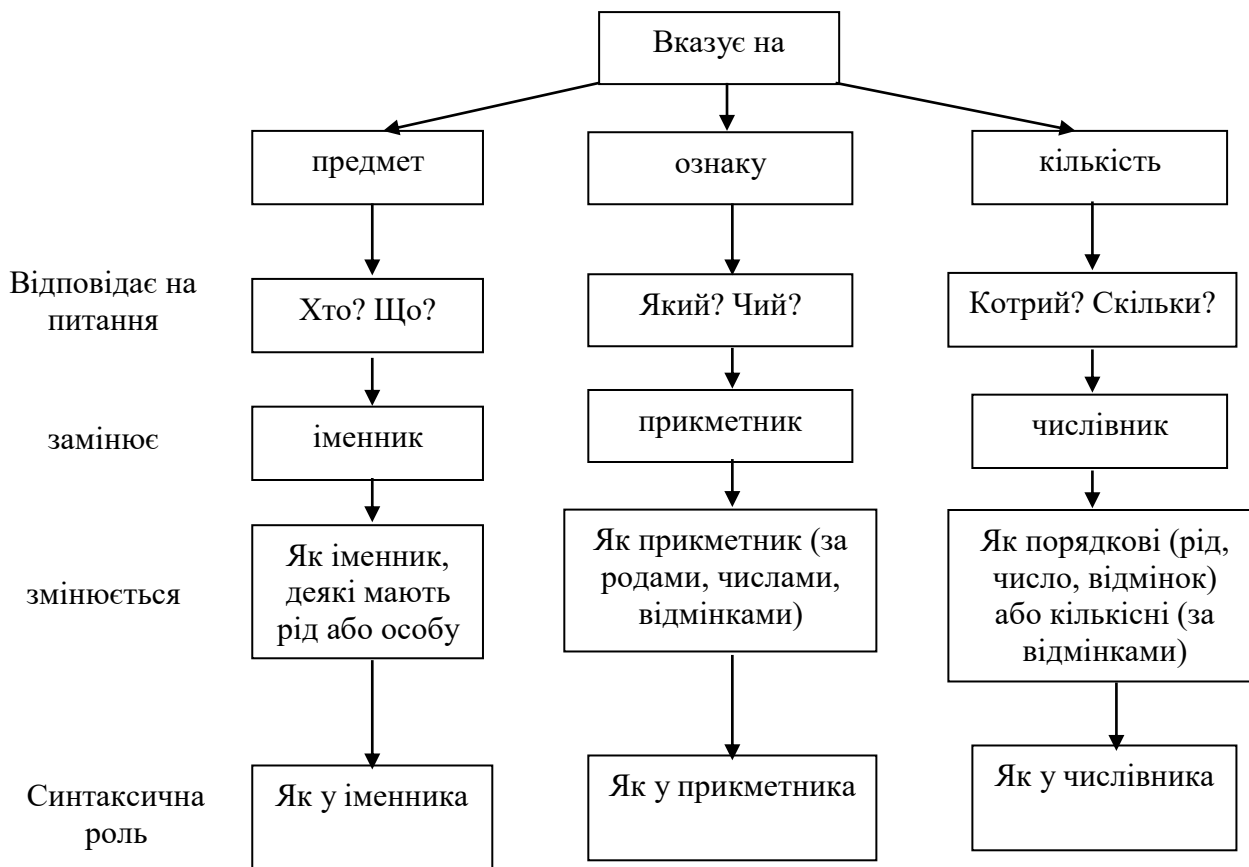

Схема-опора 1

3. Енциклопедична довідка

Бузина - гіллястий кущ заввишки 3-6 м зі світло-бурою поздовжньо-зморшкуватою корою. Пагони сіро-зелені з жовтуватими сочевинками і білою м'якою серцевиною. Листки до 35 см завдовжки, непарні, перисті, прикріплюються до гілки у шаховому порядку. Квіти дрібні, правильні, з подвійною оцвітиною у щитовидних суцвіттях, дуже запашні. Цвіте у травні-червні. Плід - чорно-фіолетова кістянка з 3-5 кісточками, кисло-солодкий на смак, зі своєрідним ароматом, використовують для приготування киселів, желе, варення. Плодами живляться птахи, розповсюджуючи таким чином насіння. Листки і кора мають неприємний запах, який відлякує шкідників сільськогосподарських культур.

4. Лікувальні властивості

В народній медицині бузина має широке і різнобічне застосування, причому використовується все: корінь, листя, квіти, ягоди, а інколи і кора рослини.

Квіти бузини мають потогінні, жарознижувальні, сечогінні, відхаркувальні, протизапальні та заспокійливі властивості. Настій квіток вживають при простудних захворюваннях, сухому кашлі, хворобах нирок, ревматизмі. Водний настій з них застосовують для полоскання при ангіні, бронхіті, грипі, захворюваннях порожнини рота.

5. З народних джерел

Легенда «Бузок і бузина»

Жив старий - престарий чоловік. Жив самотньо. Мав тільки одного-єдиного сусіда — бузька на стрісі (своя) хати. Бузько жив зі (свою) бузьчихою. (Вона) виводили 3-4 бузьченят і вчили (них) літати. Одного разу молоде бузьченя, не розрахувавши (свої) ще слабких сил, упало в глибоку прірву, зламало (себе) ніжку і крило пошкодило. Бачив те нещастя старий чоловік. Підібрав зраненого птаха, місяць виходжував (він), а коли ніжка і крило зажили, виніс на двір і відпустив до пташиної родини. Восени полинули бузьки в далекий вирій. А коли повіяли теплі весняні вітри, повернулися знову до хатини старого. (Того), якого врятував він від загибелі, і (нього) молода бузьчиха. І кожне з (вони) принесло у дзьобі по зернині. Поклали ті зернята на долоню старому, і зрозумів він, що не прості то зерна, а чарівні. Оту зернину, що приніс бузьок, посадив старий біля самої хати, а ту, що принесла бузьчиха - над кручею.

6. Поетична скарбничка

О. Кравцова «Бузина»

Росте на городі у нас бузина.

Дуже корисна рослина вона.

Суцвіттям пишним квітне весною,

Чай з них від кашлю п'ємо ми зимою.

А восени ягідки досягають,

Їх для смачного варення зривають.

Його з задоволенням їсть вся рідня,

І самою більшою ложкою я.

Додаток 7

1. Дієслово

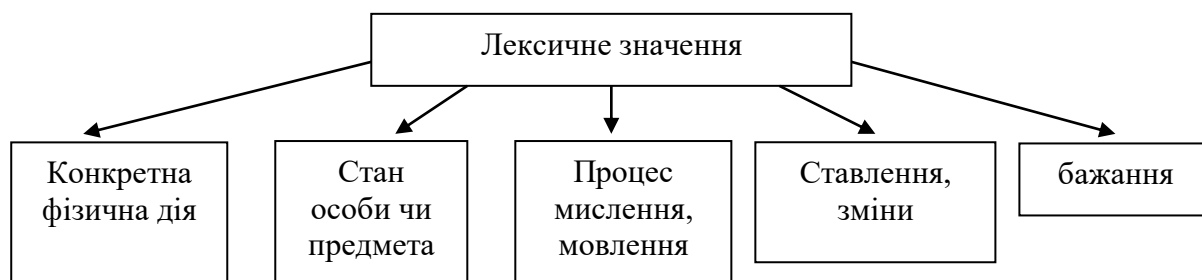

Схема-опора 1

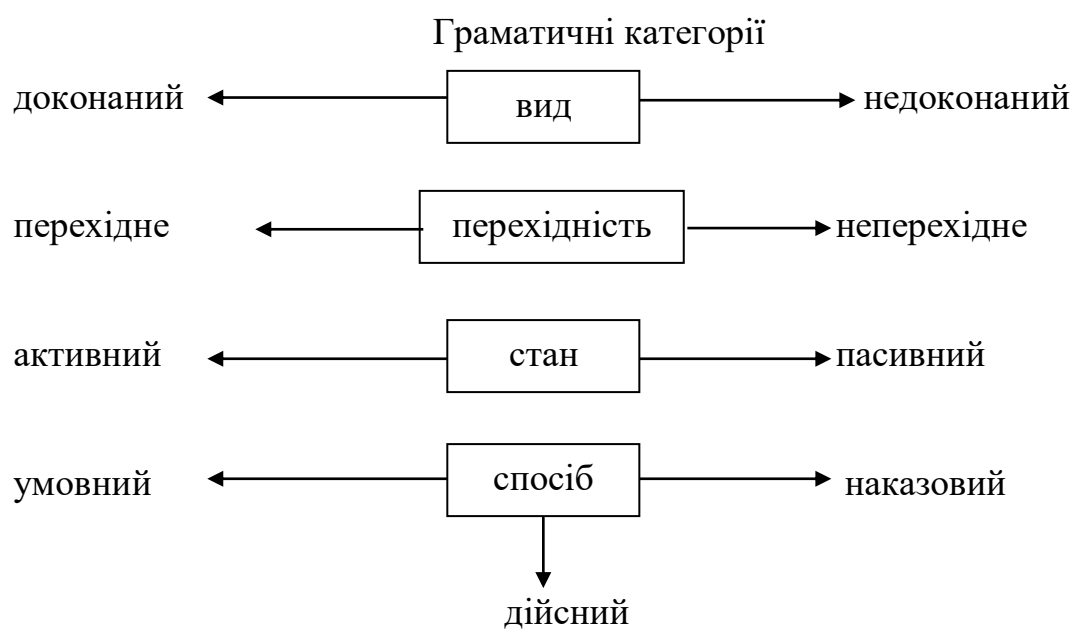

Схема-опора 2

Схема-опора 3

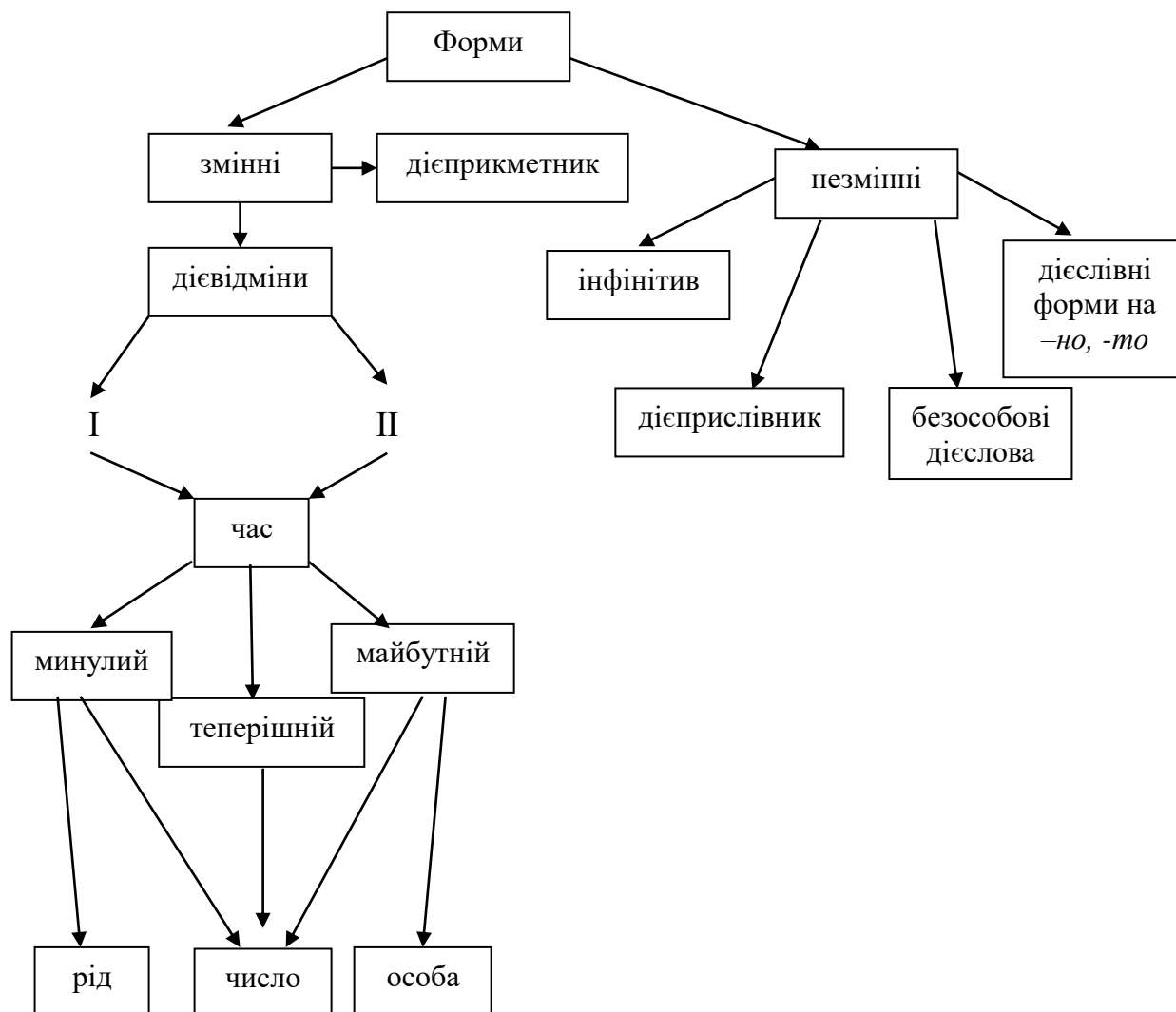

Схема-опора 4

2. Енциклопедична довідка

Шипшина (дика троянда) — кущ заввишки 1,5-2,5 м, гілки її вкриті міцними гачкуватими колючками — шипами, через що вона й одержала свою назву. Це надійна зброя шипшини, без якої, можливо, вона б і не вижила: надто багато рук тягнеться до чудових квітів і плодів, які є ласощами для багатьох лісових мешканців. Восени з гарних і великих квіток шипшини, типових для родини розових, розвиваються яскраво-червоні соковиті плоди. У цей час під ласкавим промінням осіннього сонця куці шипшини ніби загоряються яскравим полум'ям. Складається враження, що кожна гілочка прикрашена численними червоними ліхтариками.

3. Історична довідка

Шипшина — дикий предок, родоначальниця всіх культурних сортів троянд оспіваних поетами різних часів і народів. Змінювалися епохи, смаки, приходили і

зникали різні захоплення і моди залишивши троянду царицею квітів. Мабуть, жодна квітка не користується такою любов'ю і поклонінням, як троянда. В античному світі були воїни нагороджені нею. В ті ж часи влаштовували веселі весняні свята і дівчата мріяли беручи участь у конкурсі про титул королеви троянд присуджений переможниці конкурсу красунь.

4. Загадки

- Кучерявий куц на кручі
Має пазурі дряпучі,
Хто по квіти потовпиться,
За того він ухопиться.
Як дряпне - ані руш!
Відгадайте: що за куц?
- Стоїть зелений кущик,
Зачешиш - вкусить.
- Восени, скинувши листя,
Ягідками приберусь.
Кожна гілка - як в намисті.
Для троянди я матусею зовусь.

Прислів'я

Квітки колючі найбільш живучі.

Народна прикмета

Зацвіла шипшина - почалося літо.

5. Поетична скарбничка

Л. Костенко «Шипшина важко віддає плоди ...»

Шипшина важко ... плоди.
Вона людей ... за рукава.
Вона ... : - Людино, підожди!
О, ... , людино, будь ласкава.
Не всі, не всі, хоч ягідку ... !
Одна пташина так мене ... !

Я ж тут для всіх, а не для тебе лиш.

І просто осінь щоб ... красива.

Додаток 8

1. Прислівник

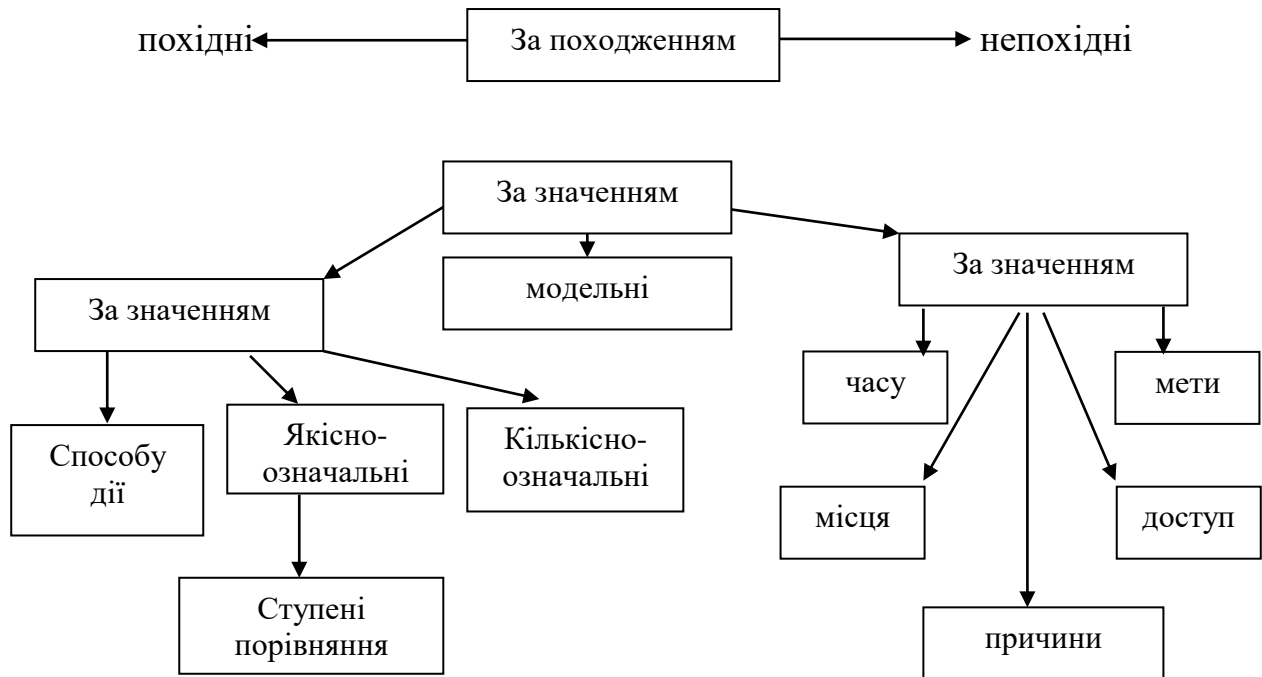

Схема-опора 1

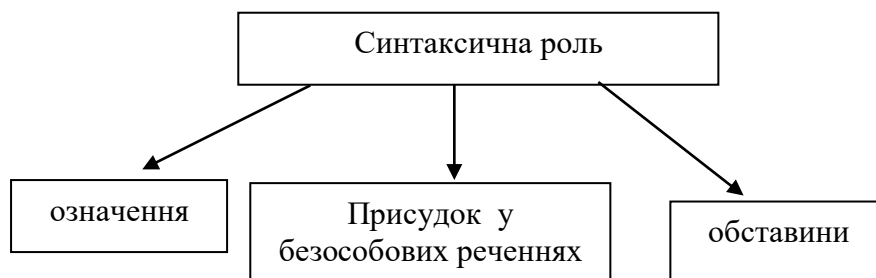

Схема-опора 2

2. Історична довідка

Історія слова, за однією з версій лежить на поверхні : від слова «малий», тобто ягода, що складається з малих частин.

У нас ця рослина відома давно. Малиновий чай був найбільш відомим напоєм, його подавали зранку до столу, використовували як лікувальне «зілля». Це

традиційна присадибна рослина всіх міст та сіл. Утвердилась же вона, безперечно, з дохристиянських часів. Про це свідчать багато творів усної народної творчості - легенди, казки, пісні.

3. Енциклопедична довідка

У народній медицині (без) сумніву використовують ягоди, листя та гілки рослини. Давним (давно) малина - чудовий жарознижуючий і потогінний засіб, саме в ній міститься саліцилова кислота, тому (до) відома всім ягода діє як пігулка аспірину, проте без згубного впливу на слизову оболонку шлунку, не вражаючи органи травлення. (До) речі, це чудовий засіб при грипі та застуді.

Крім цього, вона тонізує, поліпшує апетит, має кровоспинну і антитоксичну дію. (Де) далі її плоди застосовують при лікуванні недокрів'я.

3. Поетична скарбничка

Антоніна Грицаюк «Малина»

Малина рожева мене полонила,
 Всидіти вдома зовсім не сила,
 Ось я у лісі, малиновий рай,
 Який ти чарівний, рідний мій край.
 П'янкий аромат, солодка малина,
 Така неповторна у лісі картина,
 Малинівка пісню завзято співає,
 Білка із гілки на гілку стрибає.
 Так хочеться в душу красу цю вложити,
 Лиш серце камінне не зможе любити.

1. Службові частини мови

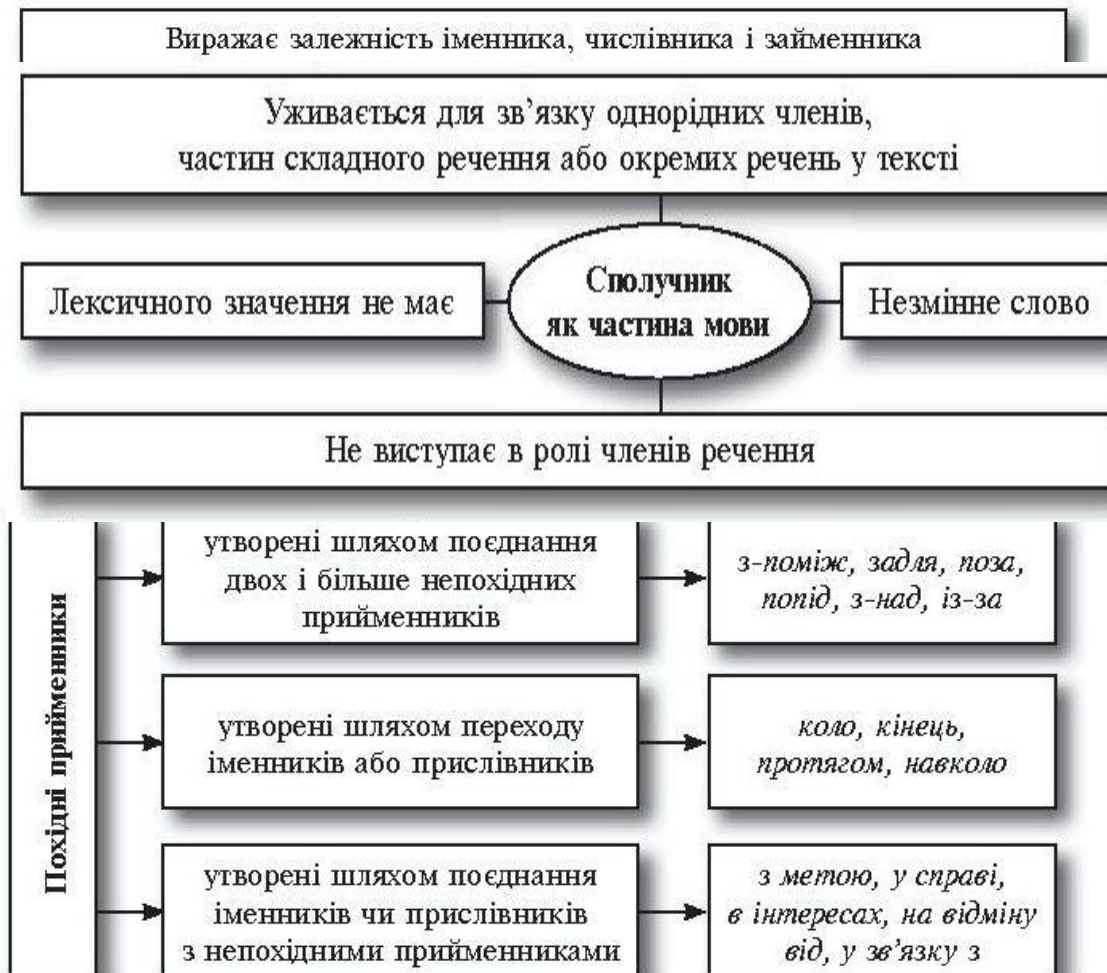

Схема-опора 1

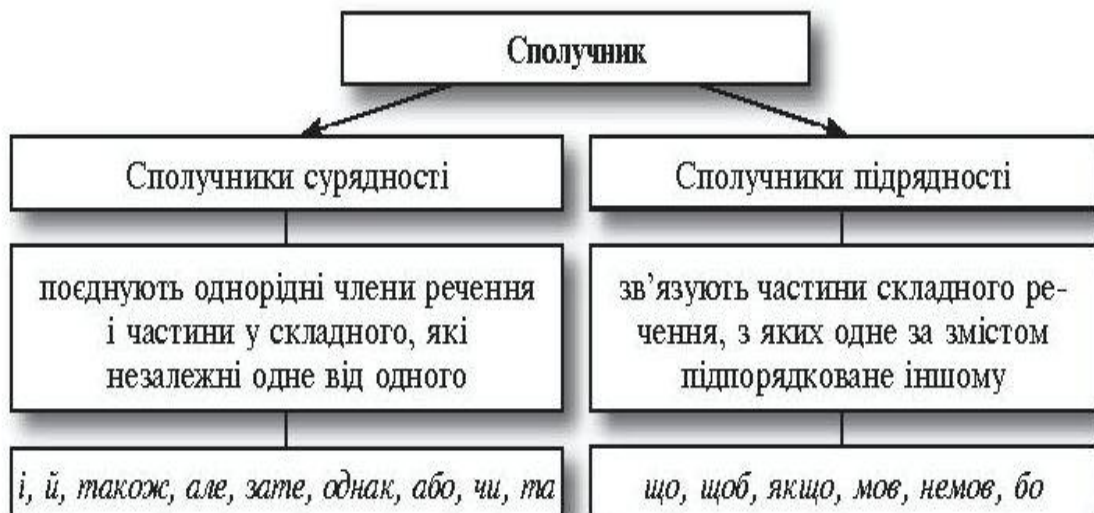

Схема-опора 2

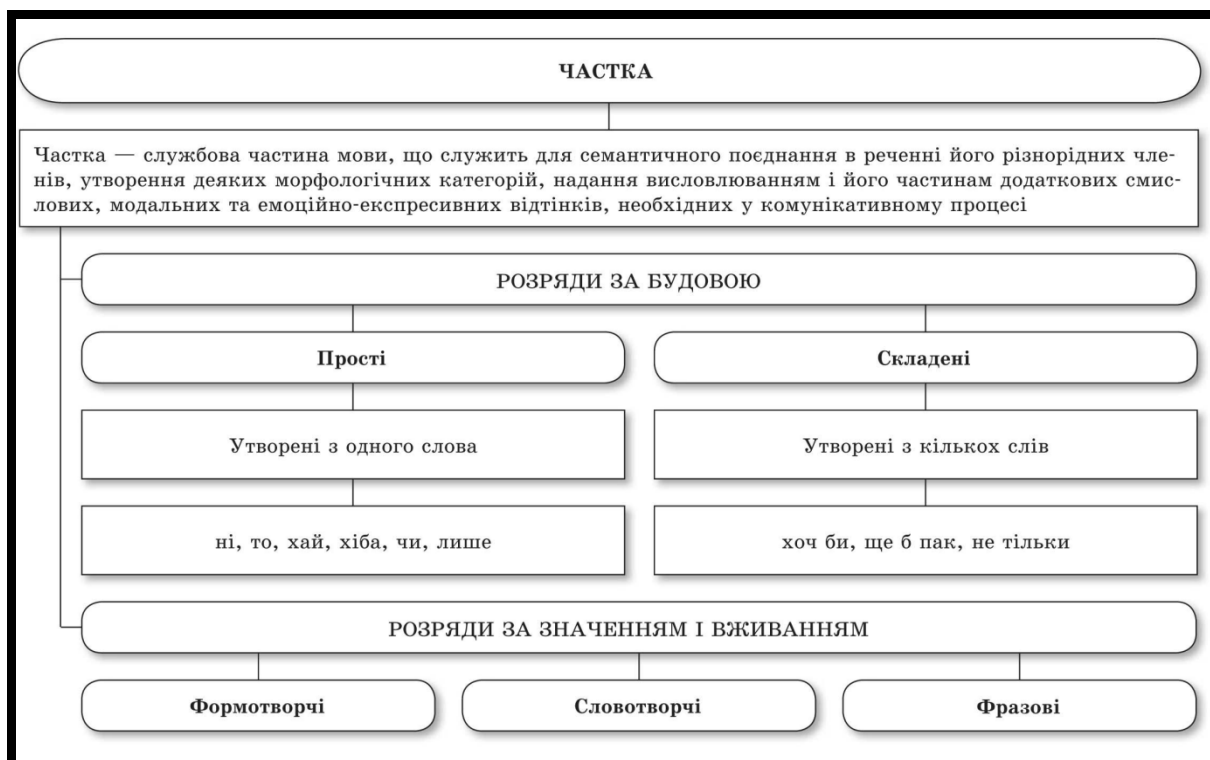

Схема-опора 3

2. Історична довідка

Верба, опoетизована народом разом із калиною і тополею, не випадково заслужила на таку шану. Виростаючи біля річок, ставків, природних джерел, вона є ніби позначкою води на землі. Криницю завжди намагалися копати під вербою: «Де срібліє вербиця, там здорова водиця». Вербову лозу традиційно використовували для зведення будівель, огорож, для виготовлення меблів, кошків та інших ужиткових речей; з вербової деревини здавна робили музичні інструменти.

Верба відігравала й важливу ритуально-обрядову роль. За народними уявленнями, гілочки верби, посвячені в церкві в останню неділю перед Великоднем - вербну неділю, набували магічних властивостей. Освячену вербу приносили в дім і вдаряли нею членів сім'ї, найчастіше дітей, примовляючи: «Будь великий, як верба, а здоровий, як вода, а багатий, як земля». Виганяючи вперше худобу на літнє пасовище, її обов'язково вдаряли вербою, щоб уберегти від хвороби та інших напастей.

Освячена верба зберігалася в хаті й широко застосовувалася як лікувальний засіб чи як оберег. Побутувало повір'я, що в хату, де є верба, не вдарить блискавка.

3. З народних джерел

Прислів'я та приказки (1 група)

- Вербка красна - б'є напрасно, верба біла - б'є за діло.
- Вербка, як дівка: де не посадиш, там і прийметься.
- Де сріблїє вербиця, там здоров'я водиться.
- Вербка - що лугова трава: ти її викосиш, а вона знову виросте.

Прикметі вір, але перевір (2 група)

- Якщо по вербових гілках стїкає сік - за день чекай негоди.
- Вербка рано інеєм вкрилася - на довгу зиму.
- Доки не розвилася жовта верба - не висаджуй у грядку будь-якої розсади.
- Вербка зацвіла, коли стояла ясна і тепла погода - літо буде тепле і щедре на мед.

Загадки (3 група)

- Плаче красуня над річкою:
-Пов'язала б коси стрічкою,
Та вітер весь час налітає
Та коси мої розплїтає.
- Я дерево – символ.
Зі мною в руках
Великдень стрічають
У наших краях.

4. Поетична скарбничка

В.Бойченко « Знов до порога повертаю»

Знов до порога повертаю
По радості чи по біді
І поглядами обіймаю
Ці тихі верби при воді.
Хвилини кращої немає,
І зайві будь-які слова,

Як їх зелена кров скипає
Й мою червону зігрива.

Додаток 10

1. Синтаксис і пунктуація

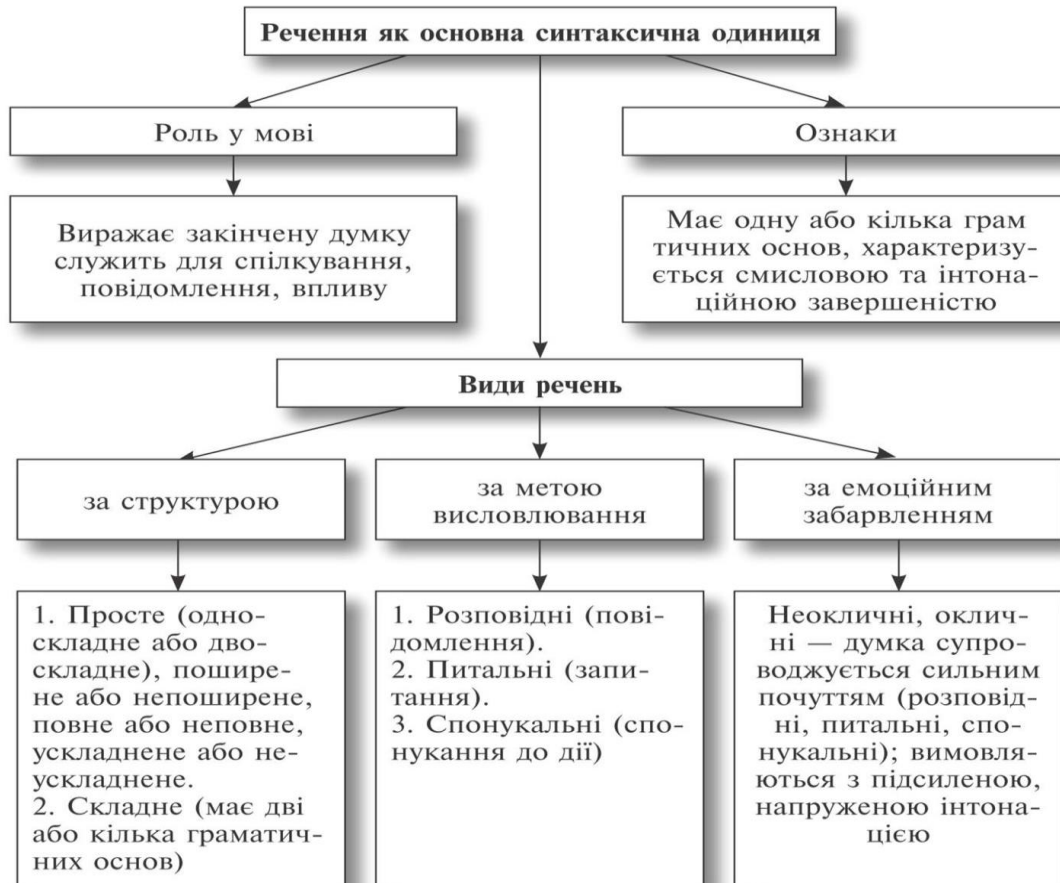

Схема-опора

2. Історична довідка

Береза - однодомне дерево родини березових, з гладенькою молочно-білою корою, висотою до 20 метрів. Листки чергові, двочерешкові, трикутно-ромбічні, двотилчасті з клиновидною основою, голі квіти - в одностатевих сережках : тичинкові - на кінцях гілок, довгі зібрані по 2-3. Плід - горішок. Цвіте у квітні - травні. Росте в лісах, садах, парках, по берегам річок, озер.

Береза - це єдине в світі дерево з білою корою. Пояснюється це тим, що в корі берези є особлива речовина - бетулін. Якщо в спекотний день доторкнутися до стовбура берези, то можна помітити, що він холодний. Бетулін забарвлює кору в

білий колір, а білий колір відбиває сонячні промені. Погано було б берізці без бетуліна: кора у неї ніжна і влітку дерево отримувало б сонячні опіки.

На землі є 120 різновидів берізок: Північна берізка - маленька від 30 до 70см, називається карликова. І ця крихітка не боїться ні суворих морозів, ні вітрів. Залізна береза росте на Далекому Сході. Кора у неї темно-вишневого, темно-коричневого і навіть чорного кольору. Деревина має таку міцність, як деякі метали.

3. Енциклопедична довідка

Дотримуватися чистоти - це дуже просто. З березових гілочок роблять віники та мітли. **З березовим віником добре паритись в лазні відступає не лише бруд, а і хвороби та напасті.** З березової кори плели кошики для ягід та грибів, з дощок робили бочки для солінь, ложки, миски для їжі - посуд для всього. Березу називають деревом чотирьох справ: перша - світ осіяти; друга - крик втихомирювати; третя - хворих зцілювати; четверта - дотримуватися чистоти. На Україні найпоширеніші два види беріз: бородавчаста й пухнаста. Берези нашої місцевості називаються бородавчастими. **Оскільки кора молодих пагонів покрита дрібненькими бородавочками, що зберігаються протягом двох років.** Хворих зцілювати - березовий сік, бруньки, кора - добрі лікарські засоби. Крик втихомирювати - із берести одержували дьоготь, яким змащували колеса возів, карет, які без змащування рипіли і пищали. Світ осіяти - колись давно селянські хати освічувалися березовою скибкою.

4. Лікувальні властивості

Для лікування в народній медицині використовують листя, бруньки (недорозвинуті, набубнявілі й смолисті), кору і сік, а також березовий дьоготь. Ліки з берези застосовують як внутрішньо, так і зовнішньо.

Береза має фітонцидні (антисептичні, зокрема — бактерицидні), сечогінні (найкраще бруньки), вітамінні (у хворих покращується апетит), протизапальні, глистогінні, протипаразитичні, протиспазматичні і ранозагоювальні властивості. Крім цього, препарати з берези регулюють функцію травного каналу, обмін речовин тощо. Відваром із листя миють голову при передчасному випаданні волосся.

5. З народних джерел

Береза... дерево ліричності... краси. Не дивно... що з нею так часто порівнюється жіноча врода. Ця білокора красуня однією з перших відгукується на поклик та ласку весни. Саме тому перший весняний місяць в Україні назвали її ім'ям березень.

Береза завдяки своїй білій корі стала символом чистоти... дівочої ніжності. Вона також вважалася оберегом від злих духів... тому її часто садили біля хати... щоб милувала око і захищала садибу. Широко використовувалась кора берези - береста - для "берестяних грамот". На ній вчилися писати учні... на ній писали листи... різні побутові записи тимчасового значення. Отже.. в часи... коли папір був занадто дорогим і використовувався для книжок... побутовало письмо на бересті. Для цих грамот бересту знімали так... щоб не пошкодити самого дерева... адже місця... де був знятий тонкий шар кори... мають властивість нарощувати нову кору.

6. Прислів'я і приказки

- Струнка та гожа на берізку схожа.
- Дійна корова для харчування, береза для лікування.

Прикметі вір, але перевір

- З берези тече багато соку - на дощове літо.
- Зацвіла береза - починай саджати картоплю
- Якщо до середини жовтня з берези не осипалося листя - сніг ляже пізно.
- Якщо з берези опало не все листя - чекай сурової зими.

Загадки

- Маю плаття зелененьке, гнучкі, ніжні віти,
Білу кору, стан тоненький.

7. С. Єсенін «Біла береза»

Білая береза під моїм вікном
Одягнулась снігом, ніби срібним сном.
На гіллях пухнастих сніжною тасьмою
Китиць розпустила з тою бахромою.
І стоїть береза в сонній тиші

І горять сніжинки в золотім вогні.
Зірочка ліниво обплива кругом,
Осипає гілку знову срібним сном.

Додаток 11.

1.Словосполучення. Просте речення.

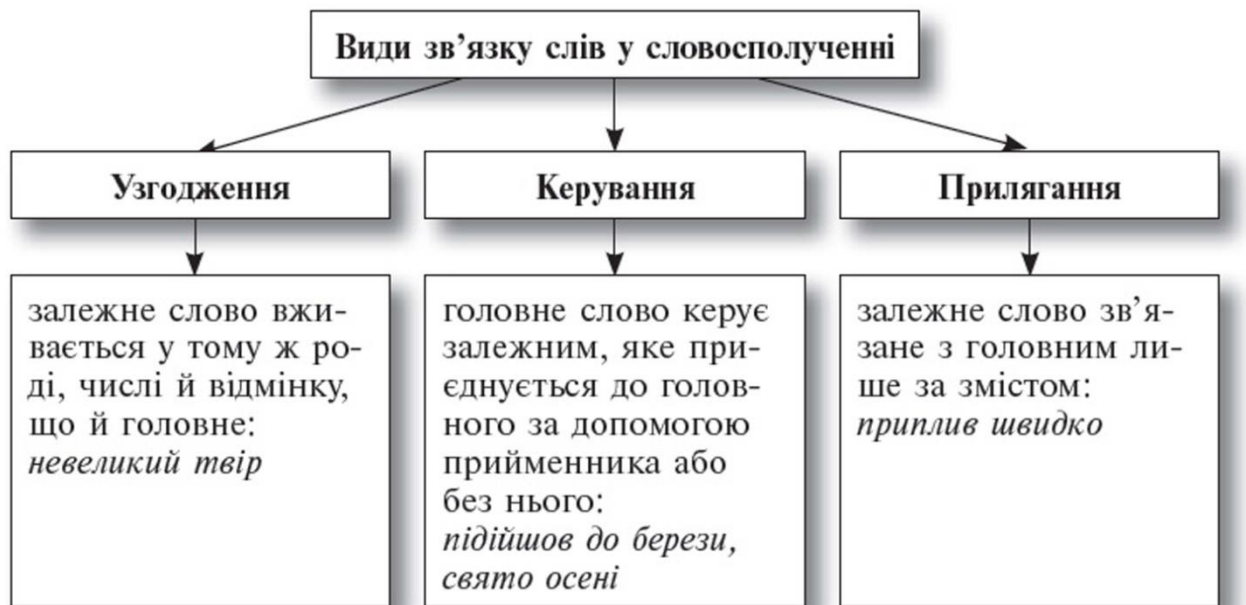

Схема-опора 1

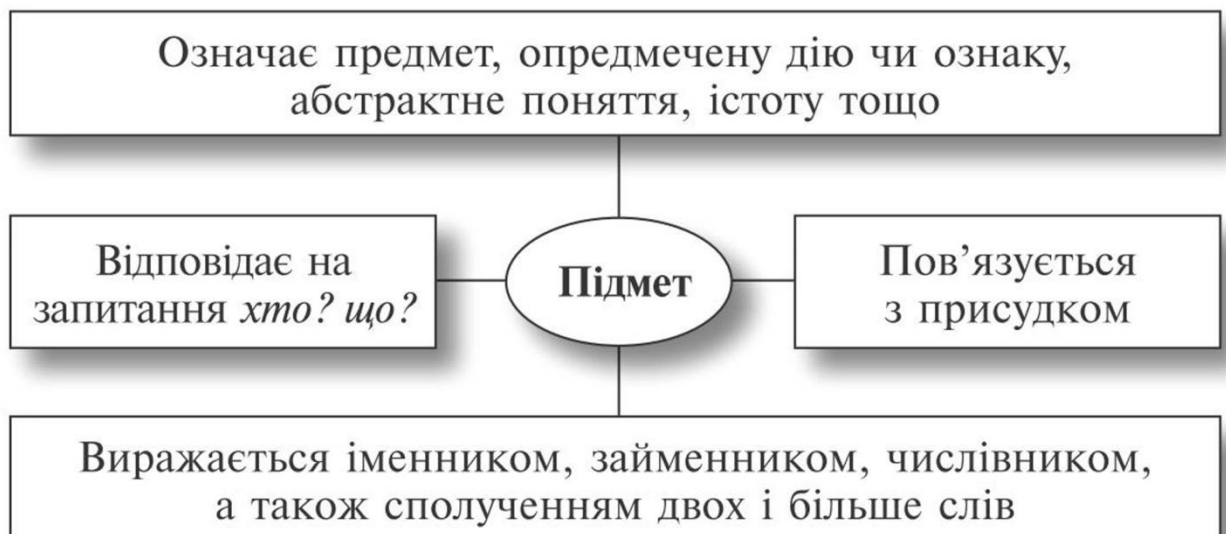

Схема-опора 2

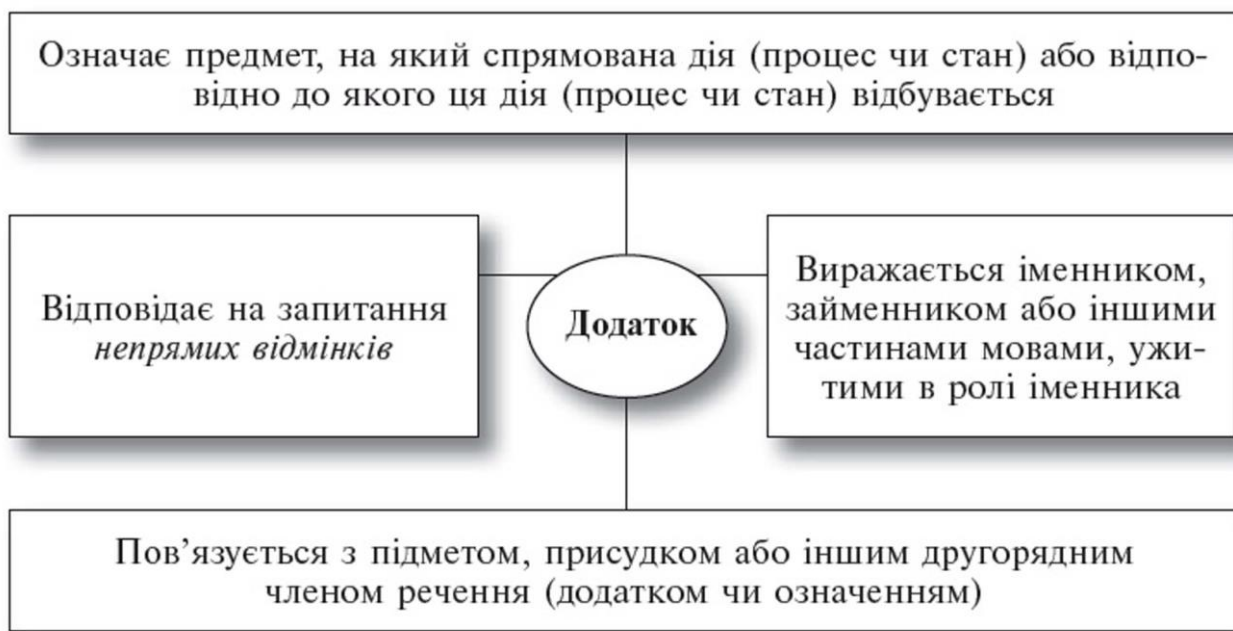

Схема-опора 3

Схема-опора 4

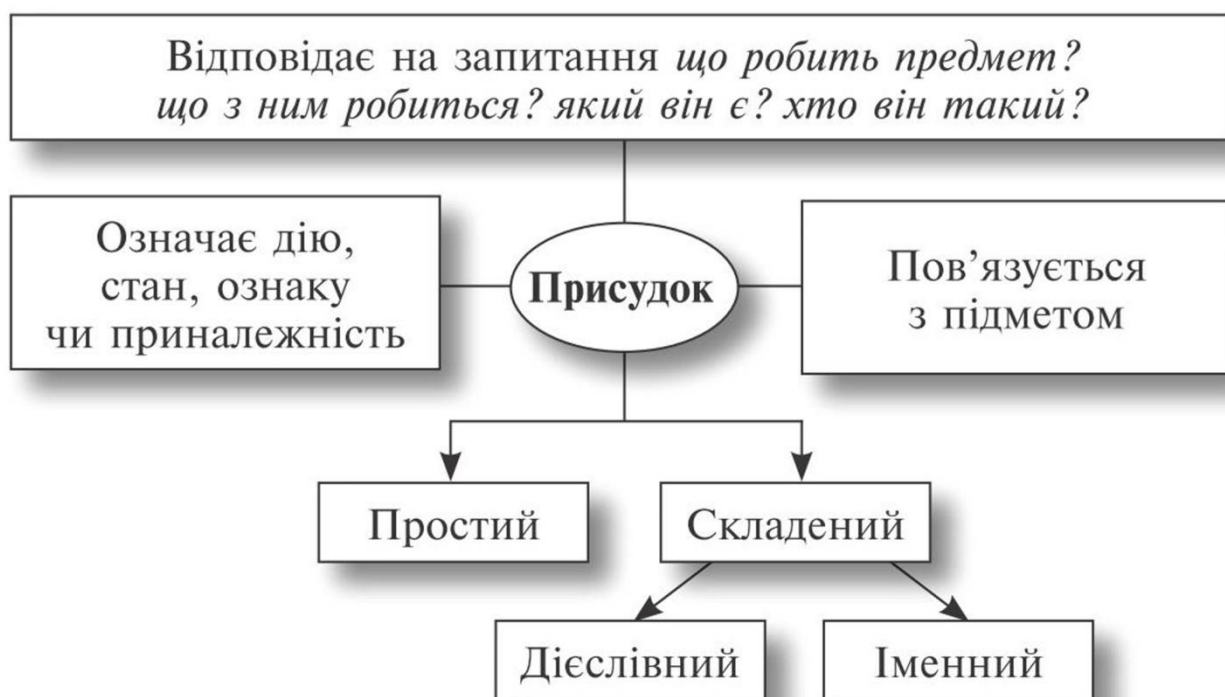

Схема-опора 5

Схема-опора 6

2. Енциклопедична довідка

Липа цвіте найпізніше, у розпал літа (червень-серпень). Саме тому другий місяць літа назвали липнем. Липа - один з найкращих медоносів. Зібраний з липового цвіту мед у народі називають «липцем». Липовий мед особливо ціниться за чудовий аромат і смак, він багатий на мікроелементи необхідні для дитячого і дорослого

організму . З липових квітів бджоли збирають до 16 кг нектару з одного дерева. Перелітаючи з квітки на квітку, вони здійснюють перехресне запилення. Живе липа 300-400 років і у висоту досягає 30 і більше метрів. Липа - красиве дерево з густою кроною. Липу по стовбуру можна відрізнити від усіх дерев. Він темний, сірий, а після дощу майже чорний. На красивому прямому стовбурі густо розміщені гілки. Листки схожі на серце, зазубрені по краях, на довгому черенку. Колір листя змінюється відповідно до пори року: навесні і літом - зелені, восени - жовті. Бруньки з квітами зароджуються наприкінці весни, на початку літа. Молоденькі бруньки вкриті коричневими лусочками. Квіти зовні не яскраві, скромні, зеленувато-білі, ледве золотисті, сяючі в сонячному промінні.

3. З народних джерел

Прислів'я та приказки

- Обідрали.....як барвінок.
- Зеленаяк молоденьку липк
- **Прикметі вір, але перевір**
- Рано опало листя на липах..... то й бджола летить.
- Зацвіла липа..... ловиться сом.
- Через 10 днів після зацвітання липи..... збирають урожай вишні.
- Цвіте липа це важливий сигнал: розпочалася найспекотніша пора.
- Як липа пахтить..... зима буде лютою.

Загадки

- Дасть різьблену посуду і полікує простуду.
- Восени обсипається, взимку відсипається;
- З моєї квітки бере бджілка найсмачніший мед,
- А мене всі ображають : шкіру тонку здирають.

4. Поетична скарбничка

Н.Красоткіна «Як пахне липа сонячно, медово...»

Як пахне липа сонячно, медово...

І аромат на цілий світ летить.

А на душі так світло, пречудово...

Така зворушлива і світанкова мить.
 Почався червень, а вже липа квітне,
 Скрізь бджоли в'ються та на цвіт летять.
 Усе в природі мудре і привітне,
 Все хоче небо й сонце привітати
 За дощ рясний і промінці тепленькі,
 За вітри й за веселку угорі.
 За дні погожі і хмарки легенькі,
 За все-усе, що є у цій порі.
 Так пахне липа сонячно, медово,
 У тім цвітінні стільки є тепла...
 І на душі чарівно, світанково...
 А в небі біла хмарка пропливла
 І враз розтанула в ясній блакиті.
 Дощу не буде. Спека надворі.
 Люблю ці надзвичайні літні миті,
 Красу природи, сонечко вгорі,
 Вітрець м'який, ріки цілющі води,
 Цвіт липи, аромат її п'янкий...
 Душею наvertsаюсь до природи
 І дякую я за блаженство їй.

Додаток 12

1. Однорідні члени речення

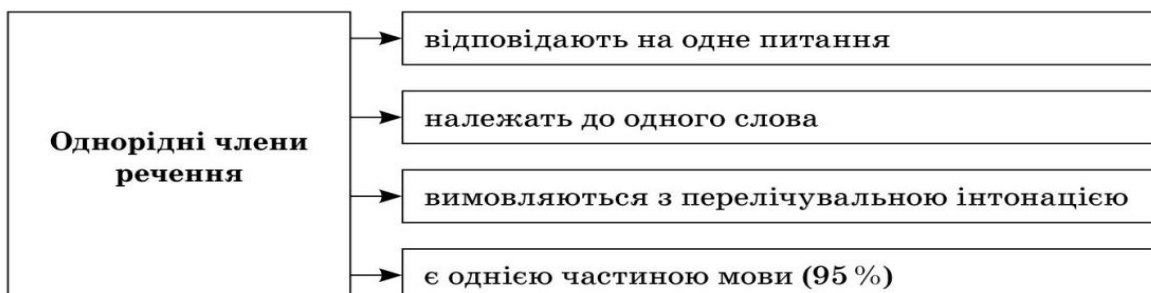

Схема-опора

2. Історична довідка

В Україні широко використовували горобину, яка також має червоні ягоди і довго зберігається на дереві, ваблячи до себе птахів. За кількістю горобини могли передбачити, якою буде зима: якщо ягід було багато, чекали холодної сніжної зими. Горобину знали ще скіфи вони пили напій з горобини. Спосіб приготування вина з горобини і меду дожив до наших днів. Квіти горобини здавна додавали до чаю, це надавало йому смаку мигдалю. Горобина також використовувалась в багатьох обрядах. Як оберег її садили біля хати, на Купала гілочки горобини чіпляли на кожні двері, щоб уберегтися від злих духів та хвороб. Це дерево наділяли чарівною силою. Вважалося, що гілка горобини з яскраво-червоними ягодами здатна захистити людину від усілякого лиха. У новій хаті люди розвішували горобину для захисту її від чаклунів.

3. Лікувальні властивості

Для лікування використовують плоди, рідше — листя. Горобина звичайна має в'язучу, сечогінну та ефективну протицинготну дію, а також є добрим проносним засобом. В ягодах горобини багато вітаміну С (аскорбінової кислоти) та вітаміну А. Як лікарський засіб допомагає при авітамінізмі. Із ягід виготовляють вітамінний сироп і вітамінний чай. Свіжим соком з ягід та листя лікують захворювання ясен.

4. З народних джерел

Прислів'я та приказки

- Скривилась мов горобини наїлась.
- Красива панна мов горобина восени.

Прикметі вір, але перевір

- Пізно цвіте горобина - на пізню осінь і морозну зиму.
- Зацвіла горобина - пора братися за огірки й помідори.

Загадки

- Осінь в сад до нас ступила,
Червоний факел запалила.
Тут дрозди, шпаки снують
І той факел всі клюють.

- Весною зеленіла, влітку загорала,
Восени наділа червоні корали.

5. Поетична скарбничка

В.Назарук «Коли горобина вбереться в намисто»

Коли горобина вбереться в намисто
І зміниться листя на кронах дерев,
Воно засіяє – червоно, охристо,
Та все ж облетить під повітряний рев.
Зірветься з дерев листяна хуртовина,
Посіє ще теплим жовтавим «сніжком»,
В намисті залишиться лиш горобина,
Що буде пишатися ним перед сном.
І грона червоні, що сонечком сяють,
Горітимуть довго на гілках вгорі,
До них часто в гості пташки прилітають,
А взимку голодні склюють снігурі.

Додаток 13

1. Односкладні речення. Неповні речення.

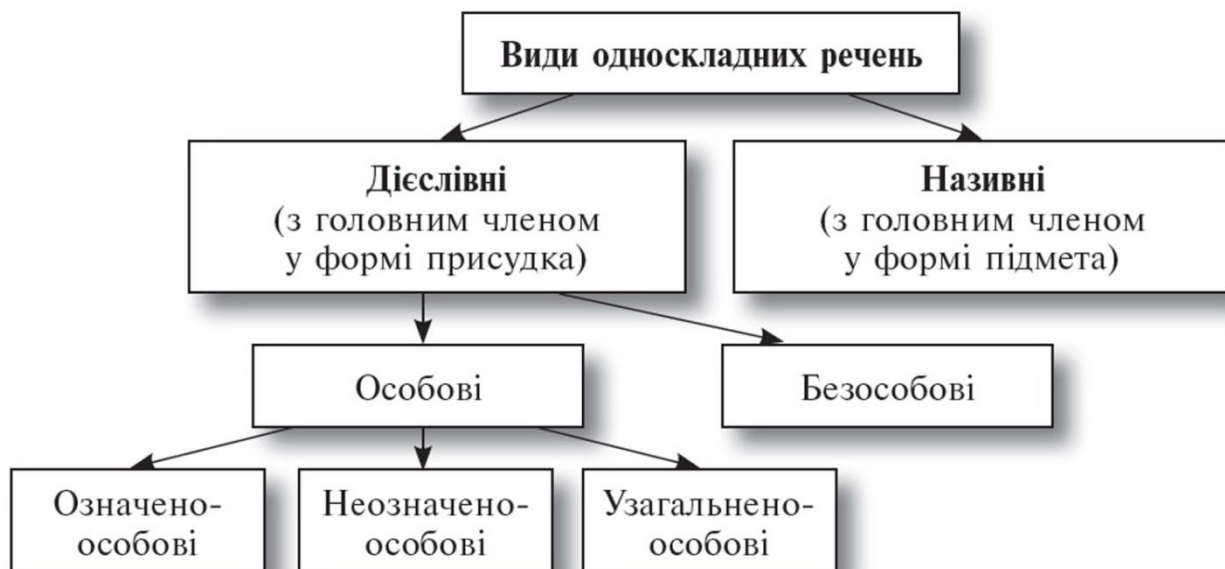

Схема-опора 1

Схема-опора 2

Схема-опора 3

Схема-опора 4

2. Історична довідка

Кульбаба - як лікарська рослина відома давно. Її використовували лікарі Древньої Греції, Древнього Риму. Цю загально відому рослину використовують і в китайській медицині.

Де тільки не зустрінеш її золоті квіти: на обочинах доріг, полях, лісах, в садках, серед скель, біля житла.

Ще старогрецький лікар Теофраст рекомендував кульбабу проти веснянок і печінкових плям на шкірі. У Середній Азії молочний сік коріння використовували для знищення бородавок. У Німеччині кульбабі приписували заспокійливі і снодійні властивості. А на Русі кульбабу взагалі вважали «життєвим еліксиром», що очищає кров, допомагає від жовтяниці і безсоння, лікує простуду, запалення, добре впливає на травлення. Ранньою весною з листя кульбаби готували салати, заздалегідь витримавши їх хвилин тридцять в сольовому розчині для видалення гіркоти, і навіть заквашували, як капусту, про запас.

3. Енциклопедична довідка

Кульбаба - багаторічна трав'яниста рослина з м'ясистим стержневим коренем. Усі частини рослини мають густе біле молочко.

Листя зібрані в при корінну розетку, голі довжиною 10-25 см і шириною 1,5-5 см, звужені до основи, неправильно зубчаті з червонуватим, знизу інколи волосянистим головним прожилком. Квіткові стебла одиночні, прямі, трубчасті, довжиною 5 - 30 см, несуть одну велику квітку діаметром до 2 см. Суцвіття - кошик. Всі квіти в кошику язичкові, яскраво-жовті. Цвіте в квітні - червні, інколи спостерігається повторне цвітіння. Розмножується насінням. В кошику кульбаби близько 200 насінин. Насіння світло - або темно - коричневе з чубчиком, який складається із білих волосків і набуває вигляд пухнастого м'ячика, який під дією вітер ця легко розлітається по всій землі.

Кульбабу повноправно можна назвати сонячною квіткою. Якщо придивитися, то галявина, на яких росте квітка, весною декілька разів на день міняє своє забарвлення. До сходу сонця вона зелена, та стоїть раннім променям сонця доторкнутися до зеленої трави, як тут же починають засвічуватися зірочки золотисто-жовтих квітів кульбаби. Вище піднімається сонце - вся галявина загориться, запалає. У вечері вона знову поступово зазеленіє і з заходом сонця втратить яскраве вбрання, стане звичайною. В цей час квіти закриються на ніч, зжавши свої пелюстки, наче засинаючи, щоб вввв завтра знову прокинутися разом з сонцем.

В ясні, сонячні дні кульбаба відкривається в 5-6 годин ранку, закривається в 8-10 годин вечора. В дощову чи туманну погоду квіти або зовсім не відкриваються, або відкриваються в інший час.

4. Лікувальні властивості

Кульбаба ... це криниця всіляких лікувальних речовин. Суцвіття і листя містить вітаміни А, С, і В2, залізо, кальцій і фосфор; коріння жирне масло і навіть каучук.

З лікувальною метою використовують коріння з листям весняного осіннього зборів.

Проводячи наукові дослідження... було встановлено, що гіркі речовини рослини збуджують апетит і покращують діяльність кишківника, є жовчогінним... глистогінним... сечогінним... та м'яким проносним засобом. Корінь і траву кульбаби стали використовувати при захворюваннях печінки... жовчного міхура... жовчнокам'яної хвороби... гастритах тощо.

Крім коріння і листя в народній медицині знайшло широке використання і молочко (сік кульбаби) при видаленні мозолів, як косметичний засіб для виведення веснянок... плям... вугрів.

5. Поетична скарбничка

Т. Чорновіл «На луках весняних погожої днини..»

На луках весняних погожої днини

Розквітла кульбаба, пахуча, пригожа,

Тягнулась до сонечка з дудки-стеблини,

Й сама була трішки на сонечко схожа.

Пройшло небагато квітучого часу,

Й пелюстки зробились пушинками хутко,

Як тільки війнув вітерець, вони зразу

До неба злетіли. Лишилась лиш дудка.

1. Відокремлені члени речення.

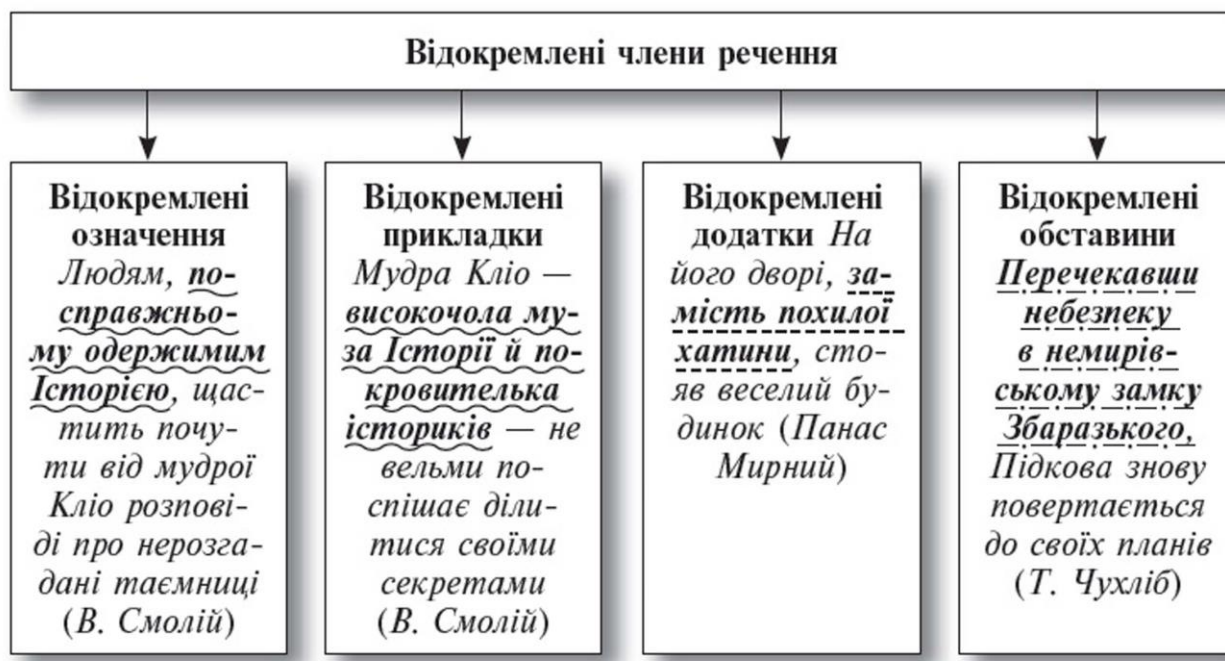

Схема-опора 1

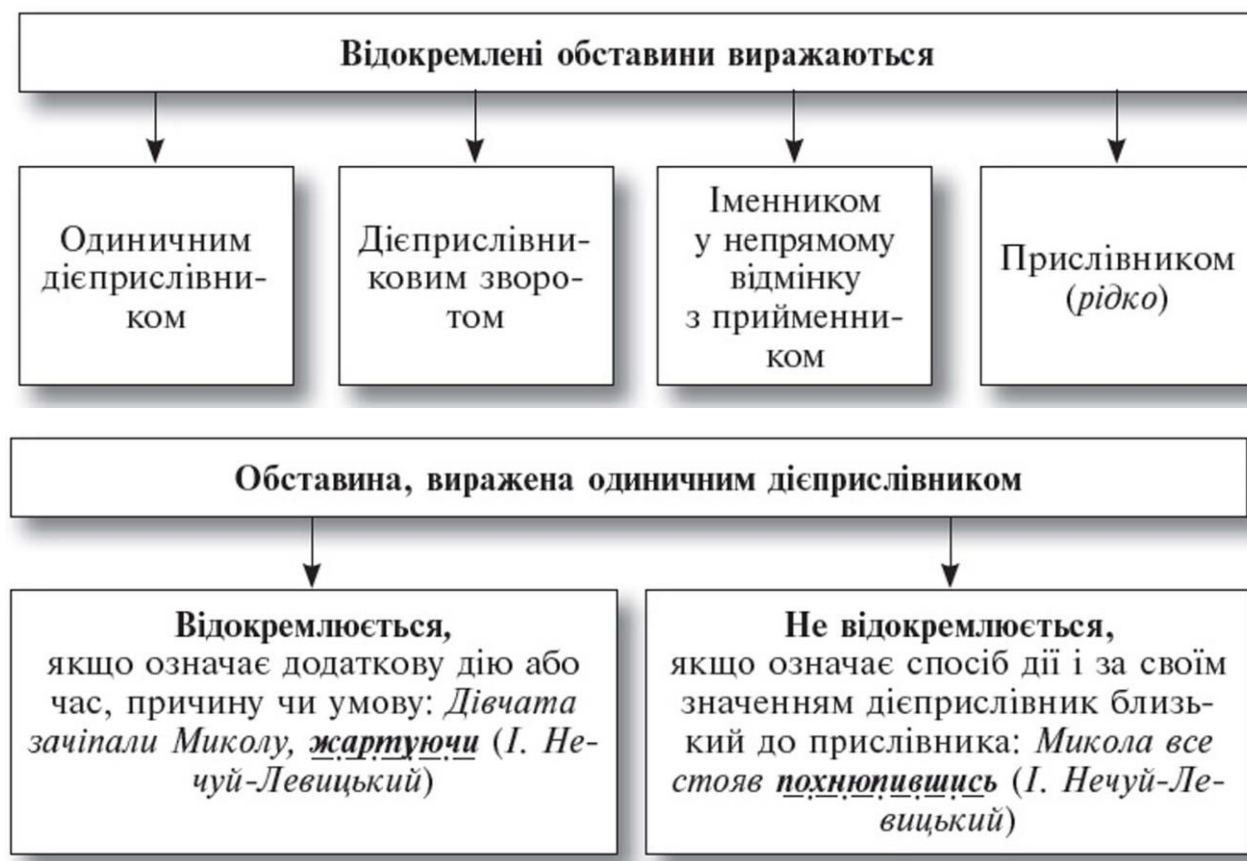

Схема-опора 2

Схема-опора 3

2. З народних джерел

Легенда «Хрещатий барвінок»

Жили колись чоловік із жінкою, і був у них син-одинак на ім'я Бар. От виріс він і став дуже гарним парубком. Покохав він дівчину на ім'я Вінка. А Бара покохала ще одна дівчина, у якої мати була відьма. Хотіла вона причарувати хлопця, та ніякі чари не допомагали їй. Бар та Віка мали одружитися, і ось у день весілля ішли вони до церкви, щоб узяти шлюб. Раптом з'явилася зла відьма, окропила їх якимось відваром зілля, і виголосила прокляття. За мить на місці, де стояли молодята, нікого не було. Впала Барова матінка на те місце і скропила землю слізьми. Сталося диво: зазеленіли дрібні листочки, уквітчані голубим цвітом. І назвали рослину Барвінком. З того часу тягнеться він до людських осель, до батьківських могил. А дівчата влітають його у свій весільний вінок.

3. Поетична скарбничка

Л. Яцура

«Барвінок»

У барвінку очі – крапельки із неба.
 В паростках зелених – сила від Землі.
 Вірити і жити нам сьогодні треба,
 І добро творити і тобі, й мені.
 Посаджу барвінок, буде хай на спомин,
 Зацвіте хай рясно, як прийде весна.
 Хай блакиттю сяє біля дому, школи,

Ще щоб красивішою нам земля була.

Додаток 15

1. Пряма мова. Діалог.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ ПРЯМІЙ МОВІ

1.А: «П!?».

2.«П!?»,- а.

3.«П, - а, - п!?».

4.«П, - а, - п!?».

5.«П, - а: - П!?».

6. А: «П», - а.

Схема-опора

2. Лікувальні властивості

В народній медицині із квітів ромашки готують настої, відвари, чаї. Так ромашковими настоями лікують різні захворювання: простуду, шлунково-кишкові захворювання, спазмах і болях в шлунку, проносах, запорах, підвищеному збудженні, безсонні, судомах, зубному болю тощо. Використовують для полоскання горла при ангіні, а пари ромашки вдихають при грипі. Ромашковим чаєм промивають очі при кон'юктивітах, запаленнях очей. Ромашкові ванни - ефективний засіб при ревматизмі, золотусі.

Ромашка - один з найкращих косметичних засобів - застосовується для надання шкірі м'якості, свіжості, приємного матового відтінку, видалення зморщок. Відваром з квітів ромашки миють біляве волосся для надання золотавого відтінку. Квіти використовують в парфумерній промисловості для виготовлення кремів, лосьйонів, шампунів.

3. З народних джерел

Легенда «Дівчина-Ромашка»

Було це давним-давно. В одній сім'ї народилася дівчинка. І назвали її Ромалія. Росла донечка на радість і втіху батькам. І сусіди ніяк не нахваляться нею. Бо була вона добра, працьовита, веселої вдачі. Усі люди в селі звали дівчинку Ромашкою. Волосся у Ромашки було кольору сонця. А любила вона біленьку сорочечку і зелену спідничку.

Якось вирушила вона з подружками до лісу по ягоди. Ось і село минули. Вузька стежечка повела їх через поле. Дівчинка милувалася пшеничними колосками, польовими квітами. Прислухалася до співу цвіркунів, жайворонка. А коли увійшла до лісу, то від радощів дзвінко заспівала.

Сподівалася Ромашка, що її привітним співом зустрінуть знайомі пернаті друзі. Та не почула жодного звука. Все навкруги завмерло. Деревя стояли в зажурі, з опущеними вітами, квіти і трава зів'яли, ягоди посохли. У лісі потемніло. Тоді спробувала дівчинка ще раз заспівати. І сонячний промінець пробився крізь пільму. Але спів Ромашки і світло промінця розбудили злого Лісовика, який вирішив знищити все добре і веселе та перетворити на погане, зле і сумне. Так повівся і з Ромашкою. Перетворив дівчинку на квіточку. З того часу її тоненьке стебельце хилиться на вітрі, а голівка повертається до сонця.

Жовтий пуп'янок Ромашки нагадує біляву голівку дівчинки, а ще - веселе сонечко. Віночок білих пелюсточок, що припали до жовтою серединки - її білу сорочечку. І кожна з пелюсточок - це її доброта, ласка, чуйність, працьовитість, життєрадісність. Зелене стебельце - це улюблена зелена спідничка Ромашки.

Та не здійснилося бажання Лісовика-темновика. Бо там, де любила ходити Ромалія, зацвітають тендітні біляві квіти, які звать ромашками. А найчастіше їх можна зустріти серед зеленої трави на узбіччях стежин, у полях, у лісі. І від цих ніжних квітів світлішає навкруги

4. Поетична скарбничка

М.Литвинець «Зацвіли ромашки»

Ой чи чули ви, сестрички,
Щебетливі пташки?—
Там у лузі біля річки
Зацвіли ромашки...
Луг, неначе у мережці,
Білий весь од кашки.
До ріки біжим по стежці —
Зацвіли ромашки.

Скільки їх жовтаво-білих?—

Полічити важко.

Ми сплели вінки, наділи...

Зацвіли ромашки.